**<u>અસ્વીકરણ:</u>**સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**<u>DISCLAIMER:</u>** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

**<u>અહેવાલપાત્ર</u>**

**ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલતમાં**
**દિવાની અપીલીય હકૂમત**

**દિવાની અપીલ નં. ૧૪૬૯૭/૨૦૧૫**

**ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય** **....અરજદારો**

**વિરુદ્ધ**

**યુટીલીટી યુઝર્સ વેલ્ફેર એસોસિએશન** **....સામાવાળાઓ**

**અને અન્ય**

**<u>સાથે</u>**

**સી. એ. નં. ૧૩૪૫૧/૨૦૧૫**

**ટી. સી. (સી) નં. ૧૩૯/૨૦૧૫**

**ટી. સી. (સી) નં. ૧૩૮/૨૦૧૫**

**ટી. સી. (સી) નં. ૧૩૭/૨૦૧૫**

**ટી. સી. (સી) નં. ૧૪૦/૨૦૧૫**

**સી. એ. નં. ૩૭૫૯–૩૭૬૦/૨૦૧૬**

**ટી. પી. (સી) નં. ૯૭૪/૨૦૧૬**

## ચુકાદો

**સંજય કિશન કૌલ, ન્યાયમૂર્તિ.**

**૧.**વીજળી અધિનિયમ ૨૦૦૩( જેને હવે પછી 'ઉપરોક્ત અધિનિયમ'તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) કેન્દ્ર અને રાજ્ય નિયમનકારી આયોગો માટે જોગવાઈ કરે છે.જ્યાં સુધી આ આયોગોના અધ્યક્ષની નિમણૂકની વાત છે, ત્યાં સુધી સંબંધીત જોગવાઈઓ નક્કી કરે છે કે, રાજ્ય આયોગ ના અધ્યક્ષ ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ તથા કેન્દ્રીય આયોગ ના અધ્યક્ષ સર્વોચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ અથવા ઉચ્ચ ન્યાયાલયના મુખ્ય ન્યાયાધીશ હોઈ શકે છે.આ અપીલમાં વિચારણા માટે જે સામાન્ય પ્રશ્ન ઊભો થાય છે, તે એ છે કે, શું " સંભાવના"અભિવ્યક્તિને " રહેશે"તરીકે વાંચવી જોઇએ, એટલે કે, ન્યાયાધીશના રૂપમાં આ આયોગોની અધ્યક્ષતા કરવા માટે ન્યાયિક દિમાગ હોવું ફરજિયાત છે કે કેમ.

**૨.**મદ્રાસ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે ૭.૨.૨૦૧૪ ના ચુકાદા દ્વારા તમિલનાડુ રાજ્ય વિદ્યુત આયોગના અધ્યક્ષની પસંદગી પ્રક્રિયાને પડકારવામાં આવેલા પડકારના સંદર્ભમાં અભિપ્રાય લીધો હતો કે ન્યાયાધીશની નિમણૂક કરવાનો વિકલ્પ હોવા છતાં આવી કોઈ ફરજિયાત જરૂરિયાત નથી.

**૩.**ગુજરાત રાજ્ય નિયમન આયોગના અધ્યક્ષની નિમણૂકના સંદર્ભમાં ગુજરાત હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે ૮.૧૦.૨૦૧૫ ના વાદગ્રસ્ત આદેશ દ્વારા અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે તે ખૂબ જ ફરજિયાત છે.

**૪.**ઉપરોક્ત ન્યાયિક સંઘર્ષ આ અદાલત સમક્ષ હોવાથી, વિવિધ રાજ્યોમાં મૂકવામાં આવેલા પડકારોને ૩.૧૧.૨૦૧૫ ના આદેશ દ્વારા ટ્રાન્સફર પિટિશન દ્વારા આ અદાલતમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યા હતા.

**૫.** ભારત સંઘ, તેમજ કેટલાક રાજ્ય આયોગો પણ એક બાજુ આ જોગવાઈના અર્થઘટન માટે તૈયાર કરવામાં આવ્યા છે, જ્યારે બીજી બાજુ ગ્રાહકો, કાર્યકર્તાઓ અને કેટલાક અસરગ્રસ્ત પક્ષો છે, જેમણે રાજ્ય નિયમનકારી આયોગોના મહત્વ અને તે જે કાર્યો કરે છે તેના સ્વરૂપનો પ્રચાર કર્યો હતો, જેથી આ આયોગોની અધ્યક્ષતા માત્ર એક જ ન્યાયાધીશે કરવી જોઈએ.

૬.અમે વ્યક્તિગત હકીકતોમાં જવાની જરૂરિયાત જોતા નથી કે ન તો તે આધારે અમારી સામે રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલો.આ રજૂઆતો ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની જોગવાઈઓ અને ન્યાયિક દિમાગની આગેવાની હેઠળના ચોક્કસ કમિશનની ફરજિયાત જરૂરિયાતના મુદ્દા સાથે વ્યવહાર કરતી કાનૂની ઘોષણાઓ પર આધારિત છે.

**<u>અધિનિયમ:</u>**

૭.આ અધિનિયમ રાજપત્રમાં પ્રકાશિત થતા તા.૧૦.૬.૨૦૦૩ થી અમલમાં આવ્યો હતો. આ અધિનિયમ વીજળીના ઉત્પાદન, પ્રસારણ,વિતરણ, વેપાર અને ઉપયોગ સંબંધિત કાયદાઓને મજબૂત કરવા માંગે છે.ઉપરોક્ત અધિનિયમ પ્રસ્તાવના નીચે મુજબ જણાવે છેઃ

> "વીજળીના ઉત્પાદન, પ્રસારણ,વિતરણ, વેપાર અને ઉપયોગને લગતા કાયદાઓને એકીકૃત કરવા અને સામાન્ય રીતે વીજળી ઉદ્યોગના વિકાસ માટે અનુકૂળ પગલાં લેવા, તેમાં સ્પર્ધાને પ્રોત્સાહન આપવા, ગ્રાહકોના હિતોનું રક્ષણ કરવા અને તમામ ક્ષેત્રોમાં વીજળીનો પુરવઠો, વીજળીના દરને તર્કસંગત બનાવવા, સબસિડી સંબંધિત પારદર્શક નીતિઓ સુનિશ્ચિત કરવા, કાર્યક્ષમ અને પર્યાવરણને અનુકૂળ નીતિઓને પ્રોત્સાહન આપવા, કેન્દ્રીય વીજળી સત્તામંડળ, નિયમનકારી આયોગોની રચના અને અપીલ ટ્રિબ્યુનલની સ્થાપના અને તેની સાથે સંબંધિત અથવા આનુષંગિક બાબતો માટે."

૮. ઉદ્દેશ અને કારણોના વિગતવાર નિવેદનમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે ભારતમાં વીજ પુરવઠો ઉદ્યોગ ભારતીય વીજળી અધિનિયમ ૧૯૧૦, વીજળી(પુરવઠા) અધિનિયમ ૧૯૪૮ અને વીજળી નિયમનકારી આયોગ અધિનિયમ ૧૯૯૮ દ્વારા સંચાલિત હતો. વીજળી(પુરવઠો) અધિનિયમ ૧૯૪૮ હેઠળ રચાયેલ રાજ્ય વીજળી બોર્ડ વિવિધ પરિબળો વચ્ચે યોગ્ય ટેરિફ નક્કી કરવાને કારણે કામગીરી કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા અને ક્રોસ–સબસિડી બિનટકાઉ સ્તરે પહોંચી હતી.૧૯૯૮નો ઇલેક્ટ્રિસિટી રેગ્યુલેટરી કમિશન અધિનિયમ સ્વતંત્ર રેગ્યુલેટરી કમિશન બનાવીને સરકારને ટેરિફના નિર્ધારણથી દૂર રાખવાનો પ્રયાસ હતો.

૯.ઉપરોક્ત અધિનિયમનો ભાગ X નિયમનકારી આયોગો–તેમની રચના, સત્તાઓ અને કાર્યો વગેરેને લગતી બાબતો સાથે સંબંધિત છે. ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૭૬ અને ૭૭ કેન્દ્રીય આયોગની રચના અને કેન્દ્રીય આયોગના સભ્યોની નિમણૂક માટેની લાયકાતો સાથે સંબંધિત છે.આ જોગવાઈઓ રાજ્ય આયોગોના સભ્યો અને અધ્યક્ષની નિમણૂક જેવી જ છે, સિવાય કે સુસંગત પેટા–કલમ એવી જોગવાઈ કરે છે કે કેન્દ્ર સરકાર રાજ્ય આયોગોના કિસ્સામાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશ અથવા કેન્દ્રીય આયોગના કિસ્સામાં ઉચ્ચ ન્યાયાલયના મુખ્ય ન્યાયાધીશમાંથી અધ્યક્ષની નિમણૂક કરી શકે છે, આ જોગવાઈ જણાવે છે કે રાજ્ય સરકાર ઉચ્ચ

ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ હોય અથવા રહી હોય તેવી વ્યક્તિઓમાંની કોઈપણ વ્યક્તિની અધ્યક્ષ તરીકે નિમણૂક કરી શકે છે.ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૭૮ સભ્યોની ભલામણ કરવા માટે પસંદગી સમિતિની રચના સાથે સંબંધિત છે, જ્યારે કેન્દ્રીય આયોગના કાર્યો ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૭૯માં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવ્યા છે. ઉપરોક્ત અધિનિયમ કલમ ૮૦ કેન્દ્રીય સલાહકાર સમિતિની સ્થાપના માટે જોગવાઈ કરે છે, જેમાં કેન્દ્રીય આયોગના અધ્યક્ષ કેન્દ્રીય સલાહકાર સમિતિના પદેન અધ્યક્ષ હોય છે.આ સમિતિ કેન્દ્રીય આયોગને નીતિના મુખ્ય પ્રશ્નો પર સલાહ આપશે; લાઇસન્સધારકો દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવતી સેવાની ગુણવત્તા, સાતત્ય અને વિસ્તાર; લાઇસન્સધારકો દ્વારા તેમના લાઇસન્સની શરતો અને જરૂરિયાતોનું પાલન;ગ્રાહક હિતનું રક્ષણ; વીજળી પુરવઠો અને ઉપયોગિતાઓ દ્વારા કામગીરીના એકંદર ધોરણો (ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૧).

**૧૦.**ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૨ રાજ્ય આયોગની રચનાના સંદર્ભમાં છે જ્યારે કલમ ૮૪ રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ અને સભ્યોની નિમણૂક માટેની લાયકાતો સૂચવે છે.ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૫ રાજ્ય આયોગના સભ્યોની પસંદગી માટે પસંદગી સમિતિની રચનાની જોગવાઈ કરે છે અને કલમ ૮૬ રાજ્ય આયોગના કાર્યો સૂચવે છે.કેન્દ્રીય સલાહકાર સમિતિની જેમ, રાજ્ય સલાહકાર સમિતિની રચના ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૭ હેઠળ ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૮ હેઠળ કાર્યોની સમાનતા સાથે કરી શકાય છે. સુસંગત

જોગવાઈઓ, જેનો ઉલ્લેખ કરવો પડશે તે અહીં પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવી રહી છેઃ

"**કલમ ૮૪.રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ અને સભ્યોની નિમણૂક માટેની લાયકાતો.–** (૧) રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ અને સભ્યો ક્ષમતા, પ્રામાણિકતા અને પ્રતિષ્ઠા ધરાવતા વ્યક્તિઓ હશે જેમને ઈજનેરી, નાણાં, વાણિજ્ય, અર્થશાસ્ત્ર, કાયદો અથવા વ્યવસ્થાપન સંબંધિત સમસ્યાઓનું પૂરતું જ્ઞાન હોય અને તેમણે તેમાં ક્ષમતા દર્શાવી હોય.

(૨) પેટા–કલમ (૧) માં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, રાજ્ય સરકાર ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ હોય અથવા રહી ચુક્યા હોય તેવી વ્યક્તિઓમાંની કોઈપણ વ્યક્તિની અધ્યક્ષ તરીકે નિમણૂક કરી શકે છેઃ

પરંતુ આ પેટા કલમ હેઠળ કોઈ પણ નિમણૂક તે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના મુખ્ય ન્યાયાધીશ સાથે પરામર્શ કર્યા સિવાય કરવામાં આવશે નહીં.

(૩) રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ અથવા અન્ય કોઈ સભ્ય અન્ય કોઈ હોદ્દો ધરાવશે નહીં.

(૪) અધ્યક્ષ રાજ્ય આયોગના મુખ્ય કાર્યકારી હશે.

**કલમ ૮૫.રાજ્ય આયોગના સભ્યોની પસંદગી માટે પસંદગી સમિતિની રચના.–** (૧) રાજ્ય સરકાર, રાજ્ય આયોગના સભ્યોની પસંદગીના હેતુઓ માટે, એક પસંદગી સમિતિની રચના કરશે, જેમાં નીચેનાનો સમાવેશ થાય છેઃ

(ક) ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ રહી ચૂકેલી વ્યક્તિ.અધ્યક્ષ;

(ખ) સંબંધિત રાજ્યના મુખ્ય સચિવ.સભ્ય;

(ગ) સત્તામંડળના અધ્યક્ષ અથવા કેન્દ્રીય આયોગના અધ્યક્ષ. સભ્યઃ

પરંતુ આ કલમમાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ હોય અથવા રહી હોય તેવી વ્યક્તિની અધ્યક્ષ તરીકેની નિમણૂકને લાગુ પડશે નહીં.

(૨) રાજ્ય સરકાર, મૃત્યુ, રાજીનામું અથવા અધ્યક્ષ અથવા સભ્યને હટાવવાના કારણે કોઈ ખાલી જગ્યા થવાની તારીખથી એક મહિનાની અંદર અને અધ્યક્ષ અથવા સભ્યની નિવૃત્તિ અથવા કાર્યકાળ સમાપ્ત થવાના છ મહિના પહેલાં, ખાલી જગ્યા ભરવા માટે પસંદગી સમિતિને સંદર્ભ આપશે.

(૩) પસંદગી સમિતિ જે તારીખે તેનો સંદર્ભ આપવામાં આવે તે તારીખ થી ત્રણ મહિનાની અંદર અધ્યક્ષ અને સભ્યોની પસંદગીને અંતિમ સ્વરૂપ આપશે.

(૪) પસંદગી સમિતિ તેને ઉલ્લેખિત દરેક ખાલી જગ્યા માટે બે નામોની પેનલની ભલામણ કરશે.

(૫) રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ અથવા અન્ય સભ્ય તરીકે નિમણૂક માટે કોઈ પણ વ્યક્તિની ભલામણ કરતા પહેલા, પસંદગી સમિતિ પોતાને સંતુષ્ટ કરશે કે આવી વ્યક્તિનું કોઈ નાણાકીય અથવા અન્ય હિત નથી જે અધ્યક્ષ અથવા સભ્ય તરીકેના તેના કાર્યોને પૂર્વગ્રહયુક્ત રીતે અસર કરે તેવી શક્યતા છે.

(૬) અધ્યક્ષ અથવા અન્ય સભ્યની કોઈ પણ નિમણૂક માત્ર પસંદગી સમિતિમાં કોઈ પણ ખાલી જગ્યાને કારણે અમાન્ય રહેશે નહીં.

**૮૬. રાજ્ય આયોગના કાર્યો.**– (૧) રાજ્ય આયોગ નીચેના કાર્યો કરશે, એટલે કે:––

(ક) રાજ્યની અંદર, જથ્થાબંધ, જથ્થાબંધ અથવા છૂટક, વીજળીના ઉત્પાદન, પુરવઠો, ટ્રાન્સમિશન અને વ્હીલિંગ માટે ટેરિફ નક્કી કરવો.

પરંતુ જ્યાં કલમ ૪૨ હેઠળ ગ્રાહકોની શ્રેણીને ખુલ્લી પ્રવેશની મંજૂરી આપવામાં આવી હોય, ત્યાં રાજ્ય આયોગ ગ્રાહકોની ઉપરોક્ત શ્રેણી માટે માત્ર વ્હીલિંગ

ચાર્જ અને તેના પર સરચાર્જ, જો કોઈ હોય તો, નક્કી કરશે.

(બી) રાજ્યની અંદર વિતરણ અને પુરવઠા માટે વીજળીની ખરીદી માટે કરારો દ્વારા ઉત્પાદન કરતી કંપનીઓ અથવા લાઇસન્સધારકો પાસેથી અથવા અન્ય સ્રોતોમાંથી જે ભાવે વીજળીની ખરીદી કરવામાં આવશે તે કિંમત સહિત વિતરણ લાઇસન્સધારકોની વીજળીની ખરીદી અને ખરીદી પ્રક્રિયાનું નિયમન કરવું;

(સી) રાજ્યની અંદર વીજળીનું ટ્રાન્સમિશન અને વ્હીલિંગની સુવિધા આપવી;

(ડી) ટ્રાન્સમિશન લાઇસન્સ, વિતરણ લાઇસન્સ અને વીજળીના વેપારીઓ તરીકે અધિનિયમ કરવા ઇચ્છતી વ્યક્તિઓને રાજ્યની અંદર તેમની અધિનિયમગીરીના સંદર્ભમાં લાઇસન્સ જારી કરવા;

(ઇ) ગ્રીડ સાથે જોડાણ અને કોઈપણ વ્યક્તિને વીજળીના વેચાણ માટે યોગ્ય પગલાં પ્રદાન કરીને ઊર્જાના નવીનીકરણીય સ્ત્રોતોમાંથી વીજળીના સહઉત્પાદન અને ઉત્પાદનને પ્રોત્સાહન આપવું, અને આવા સ્રોતોમાંથી વીજળીની ખરીદી માટે, વિતરણ લાઇસન્સધારકના વિસ્તારમાં વીજળીના કુલ વપરાશની ટકાવારી પણ નિર્દિષ્ટ કરવી;

(એફ) લાઇસન્સધારકો અને ઉત્પાદન કરતી કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદો પર ચુકાદો આપવો અને કોઈપણ વિવાદને મધ્યસ્થતા માટે મોકલવો;

(જી) આ કાયદાના હેતુઓ માટે ફી વસૂલવી;

(એચ) કલમ ૭૯ની પેટા-કલમ (૧) ની કલમ(એચ) હેઠળ નિર્દિષ્ટ ગ્રીડ કોડ સાથે સુસંગત રાજ્ય ગ્રીડ કોડનો ઉલ્લેખ કરવો;

(આઈ) લાઇસન્સધારકો દ્વારા સેવાની ગુણવત્તા, સાતત્ય અને વિશ્વસનીયતાના સંદર્ભમાં ધોરણોને સ્પષ્ટ અથવા લાગુ કરવા;

(જે) જો જરૂરી માનવામાં આવે તો વીજળીના આંતર-રાજ્ય વેપારમાં વેપારી માર્જિન નક્કી કરો;

(કે) આ અધિનિયમ હેઠળ તેને સોંપવામાં આવે તેવા અન્ય કાર્યો હાથ ધરવા.

(૨) રાજ્ય આયોગ રાજ્ય સરકારને નીચેની તમામ અથવા કોઈપણ બાબતો પર સલાહ આપશે, એટલે કે:––

(૧) વીજળી ઉદ્યોગની પ્રવૃત્તિઓમાં સ્પર્ધા, કાર્યક્ષમતા અને અર્થતંત્રને પ્રોત્સાહન આપવું;

(૨) વીજળી ઉદ્યોગમાં રોકાણને પ્રોત્સાહન આપવું;

(૩) રાજ્યમાં વીજળી ઉદ્યોગનું પુનર્ગઠન અને પુન:નીર્માણ;

(૪) વીજળીના ઉત્પાદન, પ્રસારણ, વિતરણ અને વેપારને લગતી બાબતો અથવા તે સરકાર દ્વારા રાજ્ય આયોગને મોકલવામાં આવેલી અન્ય કોઈ બાબત:

(૩) રાજ્ય આયોગ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે અને તેના કાર્યો કરતી વખતે પારદર્શિતાની ખાતરી કરશે.

(૪) તેના કાર્યોના નિકાલ માં, રાજ્ય આયોગને કલમ ૩ હેઠળ પ્રકાશિત રાષ્ટ્રીય વિદ્યુત નીતિ, રાષ્ટ્રીય વિદ્યુત યોજના અને ટેરિફ નીતિ દ્વારા માર્ગદર્શન આપવામાં આવશે."

**૧૧.** અમે કેન્દ્રીય આયોગ અને રાજ્ય આયોગના સભ્યો વચ્ચેના તફાવતની નોંધ લઈ શકીએ છીએ, કારણ કે કેન્દ્રીય આયોગના સભ્યોની નિમણૂક સાથે સંબંધિત કલમ ૭૭ નીચે મુજબ જોગવાઈ કરે છે:

"**૭૭.કેન્દ્રીય આયોગના સભ્યોની નિમણૂક માટેની લાયકાતો.**– (૧) કેન્દ્રીય આયોગના અધ્યક્ષ અને સભ્યો ઈજનેરી, કાયદો, અર્થશાસ્ત્ર, વાણિજ્ય, નાણાં અથવા વ્યવસ્થાપન સંબંધિત સમસ્યાઓનું પૂરતું જ્ઞાન ધરાવતી અથવા તેનો અનુભવ ધરાવતી અથવા તેની સાથે વ્યવહાર કરવાની ક્ષમતા

દર્શાવેલી વ્યક્તિઓ હશે અને તેમની નિમણૂક નીચેની રીતે કરવામાં આવશે, એટલે કેઃ––

(ક) વીજળીના ઉત્પાદન, પ્રસારણ અથવા વિતરણમાં વિશેષતા ધરાવતી ઈજનેરી ક્ષેત્રમાં લાયકાત અને અનુભવ ધરાવતી એક વ્યક્તિ;

(ખ) નાણાના ક્ષેત્રમાં લાયકાત અને અનુભવ ધરાવતી એક વ્યક્તિ;

(ગ) અર્થશાસ્ત્ર, વાણિજ્ય, કાયદો અથવા વ્યવસ્થાપનના ક્ષેત્રમાં લાયકાત અને અનુભવ ધરાવતી બે વ્યક્તિઓઃ

પરંતુ કલમ (ગ) હેઠળ એક જ શ્રેણી હેઠળ એકથી વધુ સભ્યની નિમણૂક કરવામાં આવશે નહીં."

**૧૨.**જો કે, રાજ્ય આયોગ માટે સભ્યની નિમણૂક માટે, કોઈ ચોક્કસ ક્ષેત્રના સભ્યોની સંખ્યા પર આવી કોઈ મર્યાદા નથી, તેમ છતાં તે જણાવે છે કે આવા સભ્યોને ઈજનેરી, કાયદો, અર્થશાસ્ત્ર, વાણિજ્ય, નાણાં અથવા વ્યવસ્થાપન સંબંધિત સમસ્યાઓનો સામનો કરવા માટે પૂરતું જ્ઞાન હોવું જોઈએ અને ક્ષમતા દર્શાવવી જોઈએ.કલમ ૭૭ અને કલમ ૮૪ બંનેની પેટા–કલમ (૨) નિમણૂક પામનાર વ્યક્તિ સિવાય સમાન છે.આમ, કલમ ૮૪ની પેટા–કલમ (૧) માં સભ્યોની નિમણૂક કયા ક્ષેત્રોમાંથી થવી જોઈએ તે નિર્ધારિત કરતી જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લીધા વિના, પેટા–કલમ (૨)'તેમ છતાં'કલમ સાથે શરૂ થાય છે જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે રાજ્ય સરકાર ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ રહી ચૂકેલા અથવા હોય તેવા લોકોમાંથી કોઈપણ વ્યક્તિની અધ્યક્ષ તરીકે નિમણૂક કરી શકે છે.પેટા–કલમ (૨) ની જોગવાઈ જણાવે છે કે પેટા–કલમ (૨) હેઠળ

કોઈ પણ નિમણૂક તે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના મુખ્ય ન્યાયાધીશ સાથે પરામર્શ કર્યા સિવાય કરવામાં આવશે નહીં.હકીકતમાં, આ રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ તરીકે ન્યાયાધીશની નિમણૂકના કિસ્સામાં ઉચ્ચ ન્યાયાલયના મુખ્ય ન્યાયાધીશ સાથે પરામર્શની પ્રાધાન્યતા અને જરૂરિયાતને માન્યતા આપે છે.કેન્દ્રીય આયોગ માટે, ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ સાથે પરામર્શ કરવામાં આવે છે, કારણ કે પ્રસ્તાવિત નિમણૂક સર્વોચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશ અથવા ઉચ્ચ અદાલતના મુખ્ય ન્યાયાધીશની હોય છે.

**૧૩.**રાજ્ય આયોગના સભ્યોની પસંદગી માટે ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૫ હેઠળની પસંદગી સમિતિનું નેતૃત્વ ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ કરવાના છે, પરંતુ ફરી એકવાર પરંતુક જણાવે છે કે આ તે વ્યક્તિની અધ્યક્ષ તરીકેની નિમણૂકને લાગુ પડશે નહીં જે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ હોય અથવા રહી ચુકયા હોય.આની અસર એ છે કે, જો રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ તરીકે નિમણૂક પામનાર વ્યક્તિ ન્યાયાધીશ હોય, તો કલમ ૮૪ (૨) ની જોગવાઈ અનુસાર ઉચ્ચ ન્યાયાલયના મુખ્ય ન્યાયાધીશ સાથે જરૂરી પરામર્શ કરવો પડશે.

**૧૪.** એ નોંધવું જોઈએ કે ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૭૮ હેઠળ, જ્યાં સુધી કેન્દ્રીય આયોગના સભ્યોની ભલામણ કરવા માટેની પસંદગી સમિતિની વાત છે, ત્યાં સુધી પસંદગી સમિતિના અધ્યક્ષ ઊર્જા ક્ષેત્રના પ્રભારી આયોજન આયોગના સભ્ય હોવા જોઈએ.ફરી એકવાર, કલમ ૭૮ની જોગવાઈ કેન્દ્રીય આયોગના અધ્યક્ષ તરીકે વ્યક્તિની નિમણૂકને અપવાદ બનાવે છે, જે સર્વોચ્ચ

અદાલતના ન્યાયાધીશ અથવા ઉચ્ચ અદાલતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ હોય અથવા રહી ચુકયા હોય, કારણ કે તે સંજોગોમાં ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશની સલાહ લેવી પડે છે.

**૧૫.**વીજળી માટે અપીલ ટ્રિબ્યુનલ ઉપરોક્ત કાયદાના ભાગ ૧૧ માં પ્રદાન કરવામાં આવ્યું છે. ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૧૧૧, ઉપરોક્ત અધિનિયમ હેઠળ ન્યાયનિર્ણાયક અધિકારી દ્વારા અથવા ઉપરોક્ત અધિનિયમ હેઠળ યોગ્ય આયોગ દ્વારા કરવામાં આવેલા આદેશો સામે અપીલ ટ્રિબ્યુનલને કરવામાં આવેલી અપીલ સાથે સંબંધિત છે. ઉપરોક્ત અધિનિયમ કલમ ૧૧૨ અપીલ ટ્રિબ્યુનલની રચના સાથે સંબંધિત છે.ટ્રિબ્યુનલ ઓછામાં ઓછા એક ન્યાયિક સભ્ય અને એક તકનીકી સભ્ય સાથે બેન્ચમાં બેસે છે.ઉપરોક્ત અધિનિયમ કલમ ૧૧૩ અપીલીય ટ્રિબ્યુનલના અધ્યક્ષ અને સભ્યની નિમણૂક માટેની લાયકાતની જોગવાઈ કરે છે.અપીલેટ ટ્રિબ્યુનલના અધ્યક્ષ એવા વ્યક્તિ હોવા જોઈએ, જે સર્વોચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશ હોય અથવા ઉચ્ચ અદાલતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ હોય.આમ, એ દરખાસ્ત પર કોઈ વિવાદ નથી કે અપીલ ટ્રિબ્યુનલનું નેતૃત્વ એક વરિષ્ઠ ન્યાયિક દિમાગ કરે છે અને અપીલ ટ્રિબ્યુનલની દરેક બેન્ચમાં ફરજિયાતપણે ઓછામાં ઓછો એક ન્યાયિક સભ્ય અને એક તકનીકી સભ્ય હોવો જોઈએ.

***<u>એટર્ની જનરલની દલીલ:</u>***

**૧૬.** ભારત સંઘ અને ગુજરાત રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન એટર્ની જનરલે અમને ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની જોગવાઈઓ અને યોજના વિશે સમજાવ્યા અને ન્યાયિક ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપ્યો.તેમણે કાયદાના વાંચન માટે પ્રચાર કર્યો અને આમ, વિનંતી કરી કે જ્યાં વિધાનસભાએ તેના ડહાપણમાં " સંભાવના વાળા"શબ્દનો સભાનપણે ઉપયોગ કર્યો હોય, ત્યાં તેને " રહેશે"તરીકે વાંચવાની જરૂર નથી.વિદ્વાન એટર્ની જનરલે એ વાત પર ભાર મૂકવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો કે બંને કમિશનના કાર્યો પ્રકૃતિમાં વધુ તકનીકી છે અને ખરેખર તેમાં કાયદાકીય મનની જરૂર હોય તેવું નિર્ણાયક તત્વ નથી.આ એ હકીકતથી અલગ છે કે એવું નથી કે બિન–વકીલ અથવા બિન–ન્યાયાધીશ કાનૂની મુદ્દાની પ્રશંસા કરવામાં અસમર્થ હોય, કારણ કે જ્યારે વિવાદ વધુ તકનીકી સ્વરૂપનો હોય ત્યારે આ ક્ષેત્રોમાંથી મધ્યસ્થીઓની નિમણૂક પણ કરવામાં આવે છે.પ્રાથમિક કાર્ય ટેરિફનું નિર્ધારણ, વીજળીની ખરીદીનું નિયમન અને વિતરણ લાઇસન્સધારકોની ખરીદી પ્રક્રિયા, રાજ્યની અંદર ટ્રાન્સમિશનની સુવિધા, લાઇસન્સ જારી કરવું, સહઉત્પાદનને પ્રોત્સાહન આપવું અને ઊર્જાના નવીનીકરણીય સ્ત્રોતોમાંથી વીજળીનું ઉત્પાદન, ફી વસૂલવી વગેરે છે. ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૬ હેઠળ રાજ્ય આયોગમાં અને ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૭૯ હેઠળ કેન્દ્રીય આયોગમાં સૂચિબદ્ધ ૧૧ કાર્યોમાંથી, લાઇસન્સધારકો અને ઉત્પાદન કરતી કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદોનો ચુકાદો આપવો અને કોઈપણ વિવાદને મધ્યસ્થતા માટે મોકલવો એ એકમાત્ર કાર્ય છે, જેને કોઈ પણ ન્યાયિક સ્વાદ હોવાનું કહી

શકાય.હકીકતમાં,એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કામનું સ્વરૂપ એવું નહીં હોય કે જેની સાથે ન્યાયાધીશો આરામદાયક હોય, કારણ કે તે પ્રકૃતિમાં અત્યંત તકનિકી છે, ન તો ન્યાયાધીશોને આવી તકનિકી બાબતો માટે તાલીમ આપવામાં આવે છે. સત્તામંડળના કાર્યો અને ફરજોના સંદર્ભમાં, ઉપરોક્ત અધિનિયમ હેઠળ સુસંગત જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો.કલમ ૧૬ લાયસન્સની શરતો સ્પષ્ટ કરવા માટે યોગ્ય કમિશનની જરૂર છે.ઉપરોક્ત અધિનિયમ કલમ ૪૫ ચાર્જ વસૂલવાની સત્તાની જોગવાઈ કરે છે, ઉપરોક્ત અધિનિયમ કલમ ૪૬ ખર્ચ વસૂલવાની સત્તાની જોગવાઈ કરે છે. કલમ ૫૦ રાજ્ય આયોગને વસૂલાત, બિલિંગ વગેરે માટે વીજળી પુરવઠા સંહિતાનો ઉલ્લેખ કરવાની જોગવાઈ કરે છે, જ્યારે કલમ ૫૭ યોગ્ય આયોગને લાઇસન્સધારકની કામગીરીના ધોરણો સ્પષ્ટ કરવાની સત્તા આપે છે.કલમ ૬૧ ટેરિફ નિયમો સાથે સંબંધિત છે અને કલમ ૬૬ રાષ્ટ્રીય વીજળી નીતિ દ્વારા સંચાલિત વીજળીના બજારના વિકાસ સાથે સંબંધિત છે.આ તમામ કાર્યોને ધ્યાનમાં રાખીને, એવો પ્રચાર કરવામાં આવ્યો હતો કે અધ્યક્ષની નિમણૂકની જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરવા માટે વપરાયેલી અભિવ્યક્તિને હેતુપૂર્ણ અર્થઘટન આપવું જોઈએ. કાર્યોની તકનીકી પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને,એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ન્યાયાધીશની જરૂર નથી અને આ એ હકીકત પરથી સ્પષ્ટ છે કે હાલમાં પણ,એક સિવાય તમામ રાજ્ય આયોગોનું નેતૃત્વ બિન–ન્યાયાધીશો કરે છે. આ જોગવાઈ માત્ર સન્માનજનક હોવાનું જણાવવામાં આવ્યું હતું, કારણ કે તે

ન્યાયાધીશની નિમણૂક કરવાનો વિકલ્પ આપે છે.એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ભાગ્યે જ, આ ક્ષેત્રમાં નિષ્ણાત એવા ન્યાયાધીશની નિમણૂક થઈ શકે તેવી શક્યતા છે.જો કે, જો ન્યાયાધીશની નિમણૂક કરવાની હોય, તો તેની નિમણૂકની પ્રક્રિયા તેના બંધારણીય હોદ્દાને કારણે અલગ હોય છે અને આમ, રચાયેલી પસંદગી સમિતિ નિમણૂકની ભલામણ કરશે નહીં, પરંતુ સંબંધિત મુખ્ય ન્યાયાધીશ સાથે પરામર્શ કરવો પડશે.

**૧૭.** ત્યારબાદ વિદ્વાન એટર્ની જનરલ **તમિલનાડુ જનરેશન એન્ડ ડિસ્ટ્રિબ્યુશન કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિરુદ્ધ પીપીએન પાવર જનરેટિંગ કંપની પ્રાઈવેટ લિમિટેડ**[1] માં આ અદાલતના ચુકાદાનો સંદર્ભ આપવા માટે આગળ વધ્યા, જેમાં આ જ અધિનિયમ વિચારણા હેઠળ હતો.આ બાબત અન્ય બાબતોની સાથે તમિલનાડુમાં રાજ્ય આયોગના વિવાદનો ચુકાદો આપવા અથવા તેને ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૬ (૧) (એફ) હેઠળ મધ્યસ્થતા માટે મોકલવાના અધિકારક્ષેત્ર સાથે સંબંધિત છે, જેનો ઉપયોગ વાજબી રીતે કરવો જરૂરી હોવાનું માનવામાં આવ્યું હતું અને મનસ્વી રીતે નહીં.પેરા ૫૫માં, અદાલતે અપીલકર્તા વતી રજૂ કરાયેલી રજૂઆતને પોતાની અભેદ્યતા આપી હતી કે ન્યાયિક સભ્યની ગેરહાજરીમાં સામાન્ય રીતે રાજ્ય આયોગ દ્વારા ન્યાયિક કાર્યો હાથ ધરવા જોઈએ નહીં, ખાસ કરીને એવા વિવાદોના સંબંધમાં કે જે ટેરિફ નિર્ધારણ અથવા રાજ્ય આયોગના સલાહકાર અને ભલામણકારી કાર્યો સાથે વાજબી રીતે સંબંધિત

1((૨૦૧૪) ૧૧ એસસીસી ૫૩)

નથી.આ સંદર્ભમાં, **કિહોતો હોલ્લોહન વિરુદ્ધ ઝાચિલ્લુ**[2] કેસમાં આ અદાલતના બંધારણીય ખંડપીઠે આપેલા ચુકાદાનો પણ સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો, જેમાં ભારતના બંધારણની દસમી અનુસૂચિના પેરા ૬ (૧) હેઠળ અધ્યક્ષ અથવા અધ્યક્ષની સત્તાના સ્વરૂપની તપાસ કરવામાં આવી હતી.નોંધાયેલ તારણ એ છે કે ઉત્પાદન કરતી કંપની સાથે સંબંધિત લાઇસન્સ નક્કી કરવામાં રાજ્ય આયોગ ન્યાયિક કાર્યોનું નિર્વહન કરી રહ્યું હતું અને દૂરગામી અસરની ન્યાયિક સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી રહ્યું હતું અને તેથી તેની પાસે આવશ્યક 'કોર્ટની જાળ'હોવી જોઈએ જેના માટે તે કહેવામાં આવ્યું હતું.આ રાજ્ય આયોગમાં એક અથવા વધુ ન્યાયિક સભ્યોની હાજરી દ્વારા જ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે, જેને જટિલ કરાર અથવા નાગરિક મુદ્દાઓ કે જે સામાન્ય રીતે દીવાની અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવ્યા હોત તે નક્કી કરવા માટે કહેવામાં આવે છે. "એવું પણ જોવામાં આવ્યું હતું કે રાજ્ય આયોગના નિર્ણયો દૂરગામી પરિણામો ધરાવતા હતા અને પક્ષકારો વચ્ચે અંતિમ અને બંધનકર્તા હતા, અલબત્ત, ન્યાયિક સમીક્ષાને આધીન હતા.

**૧૮.**ત્યારબાદ બેન્ચ ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૪(૨) ની તપાસ કરવા આગળ વધે છે. એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૮૪ (૨) રાજ્ય સરકારને ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ હોય અથવા રહી ચુકયા હોય તેવી વ્યક્તિઓમાંની કોઈપણ વ્યક્તિની અધ્યક્ષ તરીકે નિમણૂક કરવા માટે "સક્ષમ"બનાવે છે અને આવી નિમણૂક ઉચ્ચ ન્યાયાલયના મુખ્ય ન્યાયાધીશ

2(૧૯૯૨ સપ (૨) એસ. સી. સી. ૬૫૧)

સાથે પરામર્શ કર્યા પછી કરવામાં આવશે.આમ, જ્યાં જટિલ કાનૂની મુદ્દાઓ ઉઠાવવામાં આવ્યા હોય, ત્યાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે, રાજ્ય આયોગમાં એક અથવા વધુ ન્યાયિક સભ્યોની હાજરી જરૂરી બનશે.તમિલનાડુ રાજ્ય આયોગમાં કોઈ ન્યાયિક સભ્યની નિમણૂક કરવામાં આવી ન હતી અને આમ, સંબંધિત સત્તામંડળોએ ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ હોય કે રહી હોય તેવા વ્યક્તિઓમાંથી અધ્યક્ષ તરીકે કોઈ પણ વ્યક્તિની નિમણૂક કરવાની ઇચ્છનીયતા અને શક્યતા પર ધ્યાન આપવાની જરૂર હતી.

**૧૯.** ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૧૧૩ની જોગવાઈઓનો એ નિષ્કર્ષ પર જવા માટે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે વિધાનસભા એ વાતથી વાકેફ હતી કે રાજ્ય આયોગ તેમજ અપીલીય ન્યાયાધિકરણ દ્વારા કરવામાં આવતા કાર્યો ન્યાયિક પ્રકૃતિના છે અને આમ, અપીલીય સત્તામંડળ પાસે અદાલતની જવાબદારીઓ છે.આ અધિનિયમની કલમ ૮૪ હેઠળ આ આવશ્યક સુવિધાને ફરજિયાત બનાવવામાં આવી ન હતી. ખંડપીઠે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે, રાજ્ય સરકાર માટે એ "સલાહભર્યું"રહેશે કે તે આ અધિનિયમની કલમ ૮૪ (૨) હેઠળ રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ તરીકે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ હોય અથવા રહી હોય તેવી વ્યક્તિની નિમણૂક કરવા માટે સક્ષમ શક્તિનો ઉપયોગ કરે.ઉપરોક્ત ચર્ચાઓનો વિદ્વાન એટર્ની જનરલ દ્વારા ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે આ કેસમાં સામેલ પ્રશ્ન ખરેખર ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૪ (૨) સાથે સંબંધિત નથી પરંતુ તેમ છતાં કેટલાક અવલોકનો કરવામાં આવ્યા

હતા.બંધારણના ભાગ XIV A હેઠળ કલ્પના કરાયેલ ટ્રિબ્યુનલ્સ અલગ પાયા પર ઊભા રહેશે અને તેથી તેની સરખામણી આયોગ સાથે કરી શકાતી નથી.કોઈ પણ સંજોગોમાં, અવલોકનો પોતે જ દર્શાવે છે કે બેન્ચ ઉપરોક્ત અધિનિયમ મર્યાદાઓથી વાકેફ હતી અને આમ, નિર્દેશ જારી કરવાને બદલે માત્ર રાજ્ય સરકારને સલાહ આપી હતી.વૈકલ્પિક રીતે, શ્રેષ્ઠ રીતે, ચર્ચા અધ્યક્ષ ન્યાયાધીશ હોવાની ફરજિયાત જરૂરિયાતને બદલે કાનૂની જ્ઞાન ધરાવતા ઓછામાં ઓછા એક સભ્યની ઇચ્છનીયતા અને શક્યતાઓના સંદર્ભમાં હતી.

**૨૦.** ત્યારબાદ, **પરીણા સ્વરૂપ વિરુદ્ધ ભારત સંઘ**[3] ના ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કરતા, એ વાત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે ઉપરોક્ત અધિનિયમ હેઠળ આયોગના કાર્યોની પ્રકૃતિને પ્રિવેન્શન ઓફ મની લોન્ડરિંગ એક્ટ, ૨૦૦૨ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા કરવામાં આવતા કાર્યો સાથે સરખાવી શકાતી નથી,જે એક ન્યાયિક કાર્ય છે.આ અવલોકનો ટ્રિબ્યુનલની રચનાના સંદર્ભમાં કરવામાં આવ્યા હતા, જે અગાઉ નિયમિત ન્યાયિક મંચો દ્વારા કરવામાં આવતા કાર્યોનો ઉપયોગ કરવા માંગતા હતા.હવે ઉપરોક્ત કાયદા હેઠળ યોગ્ય આયોગને સોંપવામાં આવેલા કાર્યો ખરેખર વીજળી નિયમનકારી આયોગ અધિનિયમ હેઠળ કરવામાં આવી રહ્યા હતા.

**૨૧.** આ રીતે ઉપરોક્ત ન્યાયિક ઘોષણાઓનો ગુજરાત હાઈકોર્ટ દ્વારા એ નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે ઉપયોગ કરી શકાયો ન હોત કે રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષનું પદ

3((૨૦૦૮) ૧૪ એસ. સી. સી. ૧૦૭)

ફરજિયાતપણે ન્યાયાધીશ દ્વારા લેવામાં આવે, જો કે તે ન્યાયાધીશ દ્વારા લેવામાં આવી શકે છે.

**૨૨.**જો કે, આપણે નોંધ લઈ શકીએ કે ગુજરાત હાઈકોર્ટ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલો મત પણ ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૯૪,૯૫ અને ૯૬ હેઠળ યોગ્ય આયોગને સોંપવામાં આવેલી સત્તાઓની પ્રકૃતિ પર આધારિત છે,જે નીચે મુજબ છેઃ

> "**૯૪.યોગ્ય આયોગની સત્તાઓ.–** (૧) આ અધિનિયમ હેઠળની કોઈપણ તપાસ અથવા કાર્યવાહીના હેતુઓ માટે, યોગ્ય આયોગને નીચેની બાબતોના સંદર્ભમાં સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ (૧૯૦૮ નો ૫) હેઠળ સિવિલ કોર્ટમાં નિહિત સમાન સત્તાઓ હશે, એટલે કેઃ––
>
> (ક) કોઈ પણ વ્યક્તિને બોલાવવી અને તેની હાજરી લાગુ કરવી અને શપથ લઈને તેની તપાસ કરવી;
>
> (ખ) પુરાવા તરીકે પ્રસ્તુત કરી શકાય તેવા કોઈપણ દસ્તાવેજ અથવા અન્ય ભૌતિક પદાર્થની શોધ અને ઉત્પાદન;
>
> (ગ) સોગંદનામા પર પુરાવા પ્રાપ્ત કરવા;
>
> (ઘ) કોઈપણ જાહેર રેકોર્ડની માંગણી કરવી;
>
> (ઙ) સાક્ષીઓની તપાસ માટે કમિશન બહાર પાડવું;
>
> (ચ) તેના નિર્ણયો, નિર્દેશો અને આદેશોની સમીક્ષા કરવી;
>
> (છ) અન્ય કોઈ બાબત જે સૂચવવામાં આવી શકે છે.
>
> (૨) યોગ્ય આયોગને યોગ્ય આયોગ સમક્ષની કોઈપણ કાર્યવાહી, સુનાવણી અથવા બાબતમાં

આવા વચગાળાના આદેશ પસાર કરવાની સત્તા હશે, જેને તે આયોગ યોગ્ય માને.

(૩) યોગ્ય પંચ કોઈપણ વ્યક્તિને તેની સમક્ષની કાર્યવાહીમાં ગ્રાહકોના હિતનું પ્રતિનિધિત્વ કરવા માટે, તે યોગ્ય લાગે તે રીતે અધિકૃત કરી શકે છે.

**૯૫. કમિશન સમક્ષ ની કાર્યવાહી.**– યોગ્ય આયોગ સમક્ષની તમામ કાર્યવાહીઓને ભારતીય ફોજદારી અધિનિયમની કલમ ૧૯૩ અને ૨૨૮ના અર્થમાં ન્યાયિક કાર્યવાહી માનવામાં આવશે અને યોગ્ય આયોગને દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ (૧૯૭૪નો ૨) ની કલમ ૩૪૫ અને ૩૪૬ના હેતુઓ માટે દીવાની અદાલત માનવામાં આવશે.

**૯૬. પ્રવેશ અને જપ્તીની સત્તા.**– યોગ્ય આયોગ અથવા આયોગ દ્વારા આ માટે વિશેષ રીતે અધિકૃત રાજપત્રિત અધિકારીના દરજ્જાની નીચે ન હોય તેવા કોઈ પણ અધિકારી, એવી કોઈ પણ ઇમારત અથવા સ્થળે પ્રવેશ કરી શકે છે કે જ્યાં આયોગને એવું માનવાનું કારણ હોય કે તપાસના વિષયને લગતા કોઈપણ દસ્તાવેજ મળી શકે છે, અને તે લાગુ પડે ત્યાં સુધી દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૧૦૦ની જોગવાઈઓને આધિન આવા કોઈપણ દસ્તાવેજ જપ્ત કરી શકે છે અથવા તેમાંથી અર્ક અથવા નકલો લઈ શકે છે."

**૨૩.**સભ્યો અને અધ્યક્ષની નિમણૂકને લગતી જોગવાઈઓ ઉપરાંત ઉપરોક્ત જોગવાઈઓના આધારે 'કોર્ટની જાળ'ધરાવતા આયોગના સંદર્ભમાં ન્યાયાધીશની આગેવાની હેઠળના યોગ્ય આયોગની તરફેણમાં નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવે છે.

**<u>સી.એ. નં. ૧૩૪૫૧/૨૦૧૫ (તમિલનાડુ રાજ્યનું વલણ):</u>**

**૨૪.**રાજ્ય સરકારે મદ્રાસ હાઈકોર્ટ સમક્ષ તારીખ ૭.૨.૨૦૧૪ ના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અનુસાર સફળતા મેળવીને મદ્રાસ બેન્ચના દ્રષ્ટિકોણને ટેકો આપ્યો હતો

અને વિદ્વાન એટર્ની જનરલની દલીલો સ્વીકારી હતી.તમિલનાડુ રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી શેખર નાફડેએ વિનંતી કરી હતી કે ઉપરોક્ત અધિનિયમ સમગ્ર યોજનાને ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ અને અધ્યક્ષ તરીકે ન્યાયાધીશની નિમણૂક માટે કલમ ૮૪ની પેટા–કલમ (૨) ને અપ્રમાણસર મહત્વ આપવામાં આવી રહ્યું છે, આયોગ દ્વારા કરવામાં આવતા વિવિધ કાર્યોને સમજીને નહીં, જેમાં ન્યાયિક કાર્યો માત્ર એક નાની ટકાવારી છે.

**<u>સી.એ. નં. ૧૪૬૯૭/૨૦૧૫ (ગુજરાત રાજ્ય નિયમનકારી પંચની અરજી):</u>**

**૨૫.**ગુજરાત સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી રેગ્યુલેટરી કમિશન વતી હાજર રહેલા વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી જયંત ભૂષણે એક પ્રશ્ન પૂછવાની માંગ કરી હતી, એટલે કે, **તમિલનાડુ જનરેશન એન્ડ ડિસ્ટ્રિબ્યુશન કોર્પોરેશન લિમિટેડ**[4] નો ચુકાદો કયાં ન્યાયાધીશ માટે અધ્યક્ષ બનવું ફરજિયાત બનાવે છે?આ શબ્દો ભલામણપાત્ર હોવાનું કહેવાયું હતું, જે વિદ્વાન એટર્ની જનરલ દ્વારા પહેલેથી જ વાંચવામાં આવ્યા હતા.વૈકલ્પિક રીતે, એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કરવામાં આવેલા અવલોકનો ખરેખર આજ્ઞાકારી હતા, કારણ કે રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષની નિમણૂકનો મુદ્દો તે બાબતમાં અદાલત સમક્ષ ન હતો.

**૨૬.**પછી તેમણે એક સવાલ પૂછ્યોઃ– જ્યારે અધિનિયમ અને ચુકાદો અધ્યક્ષ તરીકે ન્યાયાધીશની નિમણૂકને ફરજિયાત બનાવતા નથી, ત્યારે શું કોઈ અન્ય સામગ્રી છે, જે ન્યાયાધીશ તરીકે અધ્યક્ષની નિમણૂકને ફરજિયાત બનાવે છે?આ

---

4(સુપ્રા)

વતી તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે વિરોધી પક્ષ માત્ર **મદ્રાસ બાર એસોસિએશન વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય**[5](એમજે–II) પર જ પાછા આવી શકે છે.આ ચુકાદો નેશનલ ટેક્સ ટ્રિબ્યુનલ અધિનિયમ, ૨૦૦૫ હેઠળ નેશનલ ટેક્સ ટ્રિબ્યુનલની રચના સાથે સંબંધિત હતો.ટ્રિબ્યુનલની રચના ઉચ્ચ અદાલતોમાં નિહિત કરવેરા કાયદા હેઠળ અપીલ અધિકારક્ષેત્રના સ્થાનાંતરણ માટે એક હોવાનું માનવામાં આવ્યું હતું.બહુમતીનું માનવું હતું કે અન્ય બાબતોની સાથે સાથે ટ્રિબ્યુનલના અધ્યક્ષો અને સભ્યોની નિમણૂકને લગતી જોગવાઈઓને કારણે આ અધિનિયમ બંધારણીયતાની કસોટીમાં પાસ થઈ શક્યો ન હતો.ઉપરોક્ત કેસમાં, **ભારત સંઘ વિરુદ્ધ મદ્રાસ બાર એસોસિએશન**[6](એમ. જે.–૧) (એમ. જે.–૧) માં અગાઉના બંધારણીય ખંડપીઠે ચુકાદાનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો, જે અદાલતોમાંથી ન્યાયનિર્ણાયક કાર્યોને ટ્રિબ્યુનલમાં સ્થાનાંતરિત કરતી વખતે કાનૂની સ્થિતિને સ્પષ્ટ કરે છે.એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે આવા ટ્રિબ્યુનલ્સ પાસે અદાલતો જેવી જ સ્વતંત્રતા, સુરક્ષા અને ક્ષમતા હોવી જોઈએ જેને ટ્રિબ્યુનલ્સ બદલવા માટે ફરજિયાત છે અને આમ, ન્યાયિક કાર્યો કરતી ટ્રિબ્યુનલ્સના સભ્યો માત્ર કાયદામાં નિપુણતા ધરાવતા અને ન્યાયિક કાર્યો કરવા માટે સક્ષમ સ્ત્રોતોમાંથી જ મેળવી શકાય છે.જ્યાં આવી ટેકનિકલ કુશળતા જરૂરી હોય ત્યાં ટેકનિકલ સભ્યોની નિમણૂક પણ કરી શકાય છે.પરંતુ જ્યાં ટ્રિબ્યુનલને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવેલી ન્યાયિક પ્રક્રિયામાં કોઈ

5((૨૦૧૪) ૧૦ એસસીસી ૧)
6((૨૦૧૦) ૧૧ એસ. સી. સી. ૧)

વિશેષ કુશળતા, જ્ઞાન અથવા કુશળતાની જરૂર ન હોય, ત્યાં તકનીકી સભ્યની નિમણૂક માટેની જોગવાઈ ન્યાયતંત્રની સ્વતંત્રતા અને "કાયદાના શાસન"પર ભ્રમ અને અતિક્રમણનો સ્પષ્ટ કેસ રચશે." સભ્યોના કદ પર, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે તે સ્થાનાંતરિત અધિકારક્ષેત્ર પર આધાર રાખે છે, એટલે કે, જો ઉચ્ચ ન્યાયાલયનું અધિકારક્ષેત્ર ટ્રિબ્યુનલ્સને સ્થાનાંતરિત કરવામાં આવે, તો નવા રચાયેલા ટ્રિબ્યુનલના સભ્યોનું કદ ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશોની સમાન લાયકાત ધરાવતું હોવું જોઈએ.જિલ્લા ન્યાયાધીશોની નિમણૂક માટે પણ આ જ સ્થિતિ હશે.**મદ્રાસ બાર એસોસિએશન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા**[7](એમજે–II) માં ન્યાયિક સમીક્ષાની આવી પ્રક્રિયાને બંધારણના મૂળભૂત માળખાનો એક ભાગ માનવામાં આવી હતી.

**૨૭.** ઉપરોક્ત અધિનિયમ હેઠળ હાથ ધરવાના કાર્યોના સંદર્ભમાં, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે વર્તમાન કેસ એવો નથી કે જ્યાં ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તાઓ કે જે ન્યાયિક મંચમાં નિહિત હતી તેને સ્થાનાંતરિત કરવાની માંગ કરવામાં આવી હતી.ન્યાયિક સમીક્ષાનું મહત્વ અને તેની પવિત્રતા અપીલીય ટ્રિબ્યુનલની રચના દ્વારા જાળવવામાં આવી હતી, જે આયોગના આદેશોની અપીલ સાંભળશે.આયોગના કાર્યોને મોટાભાગે તકનીકી પ્રકૃતિના હોવાનું માનવામાં આવતું હતું, અને તેથી, આયોગનું નેતૃત્વ કરવા માટે ન્યાયાધીશની જરૂર નહીં પડે.વૈકલ્પિક રીતે, એવું કહેવામાં આવ્યું હતું કે, શ્રેષ્ઠ

---

7(સુપ્રા)

રીતે, ફરજિયાત કાનૂની સભ્યની જરૂરિયાતને જોગવાઈઓમાં વાંચી શકાય છે, જોકે કાયદાની સ્પષ્ટ શરતો એવું કહેતી નથી.

**૨૮.**વિદ્વાન વકીલે અમને ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૫ની જોગવાઈઓ દ્વારા દલીલ કરી હતી કે કલમ ૮૫ની પેટા–કલમો (૨), (૩), (૫) અને (૬) હેઠળ અધ્યક્ષનો સંદર્ભ બિનજરૂરી બનાવવામાં આવશે, કારણ કે તે સંજોગોમાં,પસંદગી સમિતિને ક્યારેય અધ્યક્ષની નિમણૂક કરવા માટે બોલાવવામાં આવશે નહીં.ન્યાયાધીશની અધ્યક્ષ તરીકે નિમણૂક માત્ર કલમ ૮૪ (૨) ના વૈકલ્પિક માર્ગ દ્વારા જ થઈ શકે છે.

**૨૯.** વિદ્વાન વકીલે **તમિલનાડુ જનરેશન એન્ડ ડિસ્ટ્રિબ્યુશન કોર્પોરેશન લિમિટેડ**[8] નો પણ ઉલ્લેખ કર્યો હતો, ખાસ કરીને પેરા ૨૫ , જેમાં અપીલકર્તા માટે વકીલની રજૂઆત નોંધવામાં આવી હતી કે રાજ્ય આયોગ ન્યાયિક સંસ્થા ન હોઈ શકે કારણ કે તેની પાસે અદાલતની જાળ નથી, જે સામાન્ય રીતે ફક્ત ન્યાયાધીશો દ્વારા સંચાલિત કરવામાં આવે છે.અરજીમાં કહેવામાં આવ્યું હતું કે ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૪ હેઠળ રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ અથવા સભ્ય માટે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ બનવાની કોઈ જરૂર નથી.વાસ્તવમાં તે કેસમાં આવી કોઈ નિમણૂક કરવામાં આવી ન હતી અને ન તો આયોગમાં ન્યાયિક સભ્ય હતા અને આમ, તે **મદ્રાસ બાર એસોસિએશન**[9](એમજે–આઈ) માં આ અદાલતના બંધારણીય ખંડપીઠે આપેલા ચુકાદાની વિરુદ્ધ હતું.આમ,

---

8(સુપ્રા)
9(સુપ્રા)

તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે આ દલીલના સંદર્ભમાં જ બેન્ચે તે ચુકાદામાં જે અવલોકન કર્યું હતું તેનો અર્થ કાઢવો પડશે અને તેનાથી વધુ કંઈ નહીં.તે આ દલીલ છે, જેની સાથે વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો છે જ્યારે વાદગ્રસ્ત ક્રમમાં આધાર રાખેલા અવલોકનોને સંદર્ભિત કરવામાં આવ્યા હતા.આ પેરા પપ પરથી પણ તદ્દન સ્પષ્ટ હોવાનું કહેવાય છે, જે **તમિલનાડુ જનરેશન એન્ડ ડિસ્ટ્રિબ્યુશન કોર્પોરેશન લિમિટેડ**[10] માં અપીલકર્તા માટે તત્કાલીન વકીલની રજૂઆતો અને ચુકાદાના પેરા પલ્માં કોર્ટ દ્વારા જે સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું તેની નોંધ કરે છે, એટલે કે, ન્યાયિક સભ્યની ગેરહાજરીમાં સામાન્ય રીતે રાજ્ય આયોગ દ્વારા ન્યાયિક કાર્યો હાથ ધરવા જોઈએ નહીં, જે ટેરિફ નિર્ધારણ અથવા રાજ્ય આયોગના સલાહકાર અને ભલામણકારી કાર્યો સાથે વાજબી રીતે સંબંધિત નથી.

**૩૦.**ત્યારબાદ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે ઉપરોક્ત અધિનિયમ કલમ ૮૬(૧)(એફ) તરફ વળ્યા અને **ગુજરાત ઉર્જા વિકાસ નિગમ લિમિટેડ વિરુદ્ધ એસ્સાર પાવર લિમિટેડ**[11](જીજે–૧)ના ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કરીને રજૂઆત કરી કે પેટા–કલમ ૮૬ (૧) (એફ) માં વપરાયેલ અભિવ્યક્તિ 'અને'પહેલેથી જ 'અથવા'તરીકે વાંચવામાં આવી છે.સ્પષ્ટતા માટે, પેટા–વિભાગ અહીં નીચે પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યો છેઃ

> "**૮૬.રાજ્ય આયોગના કાર્યો.–** (૧) રાજ્ય આયોગ નીચેના કાર્યો કરશે, એટલે કેઃ––
>
> XXXX XXXX XXXX XXXX

10(ઉપરોક્ત)
11((૨૦૦૮)૪ એસસીસી ૭૫૫)

(એફ) લાઇસન્સધારકો અને ઉત્પાદન કરતી કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદો પર ચુકાદો આપવો અને કોઈપણ વિવાદને મધ્યસ્થતા માટે મોકલવો;

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

**૩૧.**તેથી, ઉપરોક્ત કલમના સંદર્ભમાં રાજ્ય આયોગના કાર્યો લાઇસન્સધારકો અને ઉત્પાદન કરતી કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદો પરના ચુકાદાનો તેમજ લવાદ માટેના કોઈપણ વિવાદના સંદર્ભના કાર્યનો પણ ઉલ્લેખ કરે છે.અમારું ધ્યાન **તમિલનાડુ જનરેશન એન્ડ ડિસ્ટ્રિબ્યુશન કોર્પોરેશન લિમિટેડ**[12]ના પેરા ૪૦ તરફ દોરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે મધ્યસ્થી ન્યાયિક વ્યક્તિ હોવો જોઈએ તેવી કોઈ જરૂર નથી.એક રજૂઆત પણ કરવામાં આવી હતી કે ગુજરાત રાજ્ય આયોગની કામગીરીના સંદર્ભમાં એકત્રિત કરવામાં આવેલા આંકડા દર્શાવે છે કે ન્યાયિક કાર્યો ૧૦ ટકાથી વધુ ન હતા.મોટી સંખ્યામાં કાર્યો ટેરિફ નિર્ધારણના હતા, જે ૩૦ ટકાથી વધુ હતા, જ્યારે નિયમનકારી કાર્યો ૫૯ ટકા હતા અને લાઇસન્સની મંજૂરી ટકાવારી ના અપૂર્ણાંક હતી.

**૩૨.યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. મદ્રાસ બાર એસોસિએશન**[13](એમજે–આઈ) માં ચુકાદાના વાંચન પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો, એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે, ન્યાયિક કાર્યોને ઉચ્ચ અદાલતોમાંથી ટ્રિબ્યુનલ્સમાં સ્થાનાંતરિત કરવા પર છે, પરંતુ જ્યારે, વર્તમાન કેસની જેમ, રાજ્ય આયોગે ઉચ્ચ અદાલતની કામગીરીને બદલી નથી, ત્યારે તેનો કોઈ ઉપયોગ થશે નહીં.ઉદાહરણ તરીકે,

---

12(સુપ્રા)
13(સુપ્રા)

વીજળી (પુરવઠા) અધિનિયમ ૧૯૪૮, તે અધિનિયમની કલમ ૭૬ (૨) માં મધ્યસ્થતાના સંદર્ભના મુદ્દા સાથે વ્યવહાર કરે છે. કોઈ પણ ન્યાયિક મનનો કોઈ પ્રશ્ન નહોતો.ઇલેક્ટ્રિસિટી રેગ્યુલેટરી કમિશન અધિનિયમ,૧૯૯૮માં રાજ્ય આયોગના આદેશથી અમુક કેસોમાં હાઈકોર્ટમાં અપીલ કરવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી.તેથી,ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ અપીલના સ્થાને રચાયેલી અપીલ સત્તામંડળનું સંચાલન સર્વોચ્ચ અદાલતના વર્તમાન અથવા નિવૃત્ત ન્યાયાધીશ અથવા ઉચ્ચ અદાલતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ દ્વારા કરવામાં આવે છે.વિદ્વાન વકીલે **ગુજરાત ઉર્જા વિકાસ નિગમ લિમિટેડ વિરુદ્ધ એસ્સાર પાવર લિમિટેડ**[14](જીજે–II) ના ઉપસંહારનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જેમાં ટ્રિબ્યુનલની રચના અને કામગીરી અને તેના વૈધાનિક માળખાના મહત્વપૂર્ણ મુદ્દા સાથે વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હતો. **મદ્રાસ બાર એસોસિએશન વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્ય**[15](એમ. જે.–૨) ના નિરીક્ષણોના સંદર્ભમાં, પેરા ૩૩માં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે આ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કાયદો વીજળી અધિનિયમ અથવા અન્ય અનુરૂપ કાયદાઓ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલોની રચનાની સમીક્ષા માટે કહી શકે છે.આ એટલા માટે હતું કે કાયદાના પ્રશ્નો અથવા કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નો પર આ અદાલતમાં અપીલ દર્શાવે છે કે ટ્રિબ્યુનલ આવા પ્રશ્નો અથવા નોંધપાત્ર પ્રશ્નો સાથે વ્યવહાર કરે છે, અને આ અદાલતમાં સીધી અપીલ ઉચ્ચ અદાલતમાં પ્રવેશના અસ્વીકારનું પરિણામ છે.આમ, આવી ટ્રિબ્યુનલો

14((૨૦૧૬) ૯ એસસીસી ૧૦૩)
15(ઉપરોક્ત)

ઉચ્ચ અદાલતો માટે અવેજી બની જાય છે, આવી ટ્રિબ્યુનલોમાં નિમણૂકની રીત ઉચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશોની નિમણૂકની રીત જેવી જ હોય છે.

**૩૩.** છેલ્લે, વિદ્વાન વકીલે **ઉત્તર પ્રદેશ પાવર કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિરુદ્ધ નેશનલ થર્મલ પાવર કોર્પોરેશન લિમિટેડ અને અન્યો**[16]નો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જેમાં વિદ્યુત નિયમનકારી આયોગ અધિનિયમ ૧૯૯૮ની કલમ ૩ હેઠળ રચાયેલા કેન્દ્રીય આયોગના કાર્યને એક નિષ્ણાત સંસ્થા તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું હતું, જેને ટેરિફ નક્કી કરવાનું કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું હતું, જેમાં માત્ર કાયદાનું જ નહીં પરંતુ ઇજનેરી, નાણાં, વાણિજ્ય, અર્થશાસ્ત્ર અને વ્યવસ્થાપનનું પણ કાર્યકારી જ્ઞાન જરૂરી હોય તેવી ઉચ્ચ તકનીકી પ્રક્રિયા સામેલ છે.આમ, એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે ટેરિફના નિર્ધારણને લગતા મુદ્દાઓ નિષ્ણાત સંસ્થા અને સામાન્ય રીતે ઉચ્ચ અદાલત પર છોડવા જોઈએ અને આ અદાલતે પણ ટેરિફના નિર્ધારણમાં દખલ ન કરવી જોઈએ.

**૩૪.**વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી જયંત ભૂષણે અધિનિયમનું પોતાનું અર્થઘટન અને ગુજરાત હાઈકોર્ટના વાદગ્રસ્ત ચુકાદાને ચાર મુદ્દાના આધારે પડકારવાની માંગ કરી હતીઃ

> ૧. કલમ ૮૫ હેઠળ સભ્યો માટે પસંદગી સમિતિની રચના એવા ન્યાયાધીશને લાગુ પડતી નથી કે જેના માટે કલમ ૮૪ (૨) હેઠળ

16((૨૦૧૧) ૧૨ એસ. સી. સી. ૪૦૦)

અલગ ચેનલ હોય.આમ, કલમ ૮૫ જે હદ સુધી અધ્યક્ષને સંદર્ભિત કરે છે, તે ભાગને વૈકલ્પિક બનાવવામાં આવશે, જો અધ્યક્ષ તરીકે એકલા ન્યાયાધીશની નિમણૂક કરવામાં આવે.

૨.ઉપરોક્ત અધિનિયમ કલમ ૮૪ (૨) હેઠળ અધ્યક્ષની નિમણૂક એક સક્ષમ જોગવાઈ છે અને ફરજિયાત જોગવાઈ નથી.

૩. **તમિલનાડુ જનરેશન એન્ડ ડિસ્ટ્રિબ્યુશન કોર્પોરેશન લિમિટેડના.**[17] અવલોકનો, જો અધ્યક્ષને ન્યાયાધીશ બનવા માટે બંધનકર્તા નિર્દેશ આપવા માટે વાંચવામાં આવે, તો તે વાંધાજનક રહેશે કારણ કે તે અદાલત સમક્ષનો મુદ્દો ન હતો.

૪.ટ્રિબ્યુનલનું નેતૃત્વ કરવા માટે ન્યાયાધીશ હોવાની જરૂરી અને ફરજિયાત જરૂરિયાત માત્ર ત્યારે જ હોય છે જ્યાં ન્યાયિક કાર્યને હાઈકોર્ટમાંથી ટ્રિબ્યુનલમાં સ્થાનાંતરિત કરવાની કલ્પના કરવામાં આવે.

**૩૫.** હવે અન્ય દ્રષ્ટિકોણ અને વિવિધ સંસ્થાઓ તરફ વળવું, જે અધ્યક્ષને ફરજિયાતપણે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ બનવા માટે પ્રચાર કરતા હતા:

17 (સુપ્રા)

***<u>સિવિલ અપીલમાં હસ્તક્ષેપ કરનારાઓનું વલણ (નેશનલ સોલર એનર્જી ફેડરેશન ઓફ ઈન્ડિયા) નં. ૧૩૪૫૧/૨૦૧૫:</u>***

**૩૬.**ઉપરોક્ત સંસ્થા વતી હાજર રહેલા વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સાજન પૂવય્યાએ ગુજરાતને સમર્થન આપવાની માંગ કરી હતી અને રજૂઆત કરી હતી કે આયોગમાં ઓછામાં ઓછો એક ન્યાયિક સભ્ય હોવો જોઈએ, જે અધ્યક્ષ હોવો જોઈએ.તેઓ આયોગના અધ્યક્ષમાં નિહિત સત્તાઓના સ્વરૂપને કારણે આ દ્રષ્ટિકોણને સમર્થન આપવા માંગે છે અને તેમણે કલમ ૯૨નો ઉલ્લેખ કર્યો છે, જે નીચે મુજબ છે:

> "**૯૨.યોગ્ય પંચની કાર્યવાહી.–** (૧) યોગ્ય પંચ અધ્યક્ષ નિર્દેશ કરે તે સમયે મુખ્ય કાર્યાલય અથવા અન્ય કોઈ સ્થળે બેઠક કરશે અને તેની બેઠકોમાં (તેની બેઠકોમાં કોરમ સહિત) કામકાજના વ્યવહારને લગતા પ્રક્રિયાના નિયમોનું પાલન કરશે.
>
> (૨) અધ્યક્ષ, અથવા જો તે યોગ્ય પંચની બેઠકમાં ભાગ લેવા માટે અસમર્થ હોય, તો આ વતી અધ્યક્ષ દ્વારા નામાંકિત અન્ય કોઈ સભ્ય અને, આવા નામાંકનની ગેરહાજરીમાં અથવા અધ્યક્ષ ન હોય તો, તેમની વચ્ચેથી હાજર સભ્યો દ્વારા પસંદ કરાયેલા કોઈપણ સભ્ય, આ બેઠકની અધ્યક્ષતા કરશે.
>
> (૩) યોગ્ય પંચની કોઈપણ બેઠક પહેલાં આવતા તમામ પ્રશ્નો હાજર અને મતદાન કરનારા સભ્યોના બહુમતી મત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે, અને મતની સમાનતાની સ્થિતિમાં, અધ્યક્ષ અથવા તેમની ગેરહાજરીમાં, અધ્યક્ષ વ્યક્તિને બીજો અથવા નિર્ણાયક મત હોવો જોઈએ.
>
> (૪) પેટા–કલમ (૩) માં અન્યથા જોગવાઈ કર્યા સિવાય, દરેક સભ્ય પાસે એક મત હશે.

(૫) યોગ્ય આયોગના તમામ આદેશો અને નિર્ણયો તેના સચિવ અથવા આ માટે અધ્યક્ષ દ્વારા વિધિવત અધિકૃત આયોગના અન્ય કોઈ અધિકારી દ્વારા પ્રમાણિત કરવામાં આવશે."

**૩૭.**આમ, કલમ ૯૨ની પેટા–કલમ (૨) મુજબ,અધ્યક્ષને એવા સભ્યની નિમણૂક કરવાનો અધિકાર છે જે તેમની ગેરહાજરીમાં બેઠકની અધ્યક્ષતા કરશે અને પેટા–કલમ (૩) મુજબ, અધ્યક્ષને નિર્ણાયક મત હોય છે.તેમણે દલીલ કરી હતી કે, આ ન્યાયિક પ્રક્રિયા માટે મહત્વપૂર્ણ છે, જે બહુમતી દ્વારા છે અને તેથી, આયોગ દ્વારા ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૯૪ થી ૯૬ સુધીની સત્તાના પાસા ઉપરાંત અધ્યક્ષ તરીકે ન્યાયિક સભ્યની જરૂરિયાત છે.

***<u>મદુરાઈ પાવર કોર્પોરેશન પ્રાઈવેટ લિમિટેડનું વલણ:</u>***

**૩૮.** ઉપરોક્ત મધ્યસ્થી વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મોહન પરાસરનએ ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૪(૧) નો ઉલ્લેખ કરીને દલીલ કરી હતી કે જ્યાં કાયદાકીય વ્યક્તિને સંદર્ભ આપવામાં આવે છે, તે ન્યાયિક સભ્યનો સંદર્ભ ન હોઈ શકે.તે માત્ર કલમ ૮૪ (૨) માં જ છે કે જે વ્યક્તિ અધ્યક્ષ બનવા માટે હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશ છે અથવા રહી છે તેનો ચોક્કસ સંદર્ભ છે.આમ, કાયદાકીય વ્યક્તિની હાજરી એ ન્યાયાધીશની જરૂરિયાતનો વિકલ્પ નહીં હોય જે નિર્ણય લેવામાં ન્યાયિક વિચાર પ્રક્રિયા લાવશે.આ વતી તેમણે **મદ્રાસ બાર**

**એસોસિએશન વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્યો**[18](એમજે–II) ના નિરીક્ષણોનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો.જો કે, અમે આ તબક્કે જ ઉમેરી શકીએ છીએ કે આ તે જ અવલોકનો છે,જે કોર્ટની ન્યાયિક કામગીરી ટ્રિબ્યુનલમાં સ્થાનાંતરિત કરવામાં આવે છે અને તે પાયાની પરિસ્થિતિ સાથે સંબંધિત છે.

**૩૯.**તેમણે એવી પણ દલીલ કરી હતી કે **તમિલનાડુ જનરેશન એન્ડ ડિસ્ટ્રિબ્યુશન કોર્પોરેશન લિમિટેડ**[19]નો પેરા ૫૯ માત્ર અપીલકર્તા માટે તે સમયના વકીલની રજૂઆત નોંધે છે જ્યારે ગુણોત્તર પેરા ૬૦ માં સમાયેલ છે. આ ગુણોત્તર ન્યાયાધીશની નિમણૂક કરવા માટે ઉપરોક્ત અધિનિયમ કલમ ૮૪(૨) ના સક્ષમ સ્વરૂપની વાત કરે છે અને તે સંજોગોમાં નિમણૂક હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયાધીશ સાથે પરામર્શ કર્યા પછી કરવામાં આવે છે.આ સંદર્ભમાં, તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે ચુકાદાનો ગુણોત્તર એવી વસ્તુ છે જે ચોક્કસ સ્થાપિત સિદ્ધાંતો પર લેવામાં આવે છે, દરેક અવલોકનની દરેક પંક્તિમાંથી નહીં.આ સંદર્ભમાં તેમણે **૨૦૧૨ના વિશેષ સંદર્ભ નંબર ૧ માં કુદરતી સંસાધનોની ફાળવણીના**[20] ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો.બંધારણની કલમ ૧૪૧ જણાવે છે કે સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા જાહેર કરાયેલો "કાયદો"ભારતના પ્રદેશની અંદરની તમામ અદાલતો માટે બંધનકર્તા છે અને આમ, એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે

---

18(સુપ્રા)

19(સુપ્રા)

20((૨૦૧૨) ૧૦ એસ. સી. સી. ૧)

"જાહેર કરાયેલો કાયદો"એ કાયદાના સિદ્ધાંત તરીકે સમજવો પડશે જે સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા અથવા કાયદા અથવા ચુકાદાના અર્થઘટનમાંથી ઉદ્ભવે છે, જેના પર કેસ "જાહેર કરાયેલો કાયદો"એ સિદ્ધાંત છે જે ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રશ્નોના પ્રકાશમાં ચુકાદાને સંપૂર્ણ રીતે વાંચવામાં આવે છે, જેના પર કેસનો નિર્ણય લેવામાં આવે છે." અદાલતો માટે જે બંધનકર્તા છે તે ચુકાદાનો ગુણોત્તર છે.તે નિર્ણયનો સાર અને તે સિદ્ધાંત છે જેના પર કેસનો નિર્ણય લેવામાં આવે છે જે નિર્ણયના વિષયના સંબંધમાં નક્કી થવો જોઈએ."

***<u>સિવિલ અપીલમાં મદ્રાસ બાર એસોસિએશન (મૂળ અરજદાર) નું વલણ નં. ૧૩૪૫૧/૨૦૧૫</u>***

**૪૦.**તે મામલે મદ્રાસ હાઈકોર્ટના વાદગ્રસ્ત ચુકાદાને વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી અરવિંદ દાતાર દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો હતો.તેમણે દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો કે વર્ષ ૧૯૯૧માં દેશમાં આર્થિક કામગીરીમાં એક આદર્શ પરિવર્તન જોવા મળ્યું હતું જ્યાં રાજ્યના કાર્યો ખાનગી ખેલાડીઓ માટે ખોલવામાં આવ્યા હતા.આ અનિયંત્રિત હોવાનું માનવામાં આવતું ન હતું અને આમ, સંસદે નિયમનકારી સંસ્થા પૂરી પાડી હતી.૨૦૦૩માં આ અધિનિયમ ઘડવામાં આવ્યો ત્યાં સુધીમાં સંસદ વધુ સમજદાર બની ગઈ હતી અને નિયમનકારી પંચના વડા તરીકે ન્યાયાધીશની જરૂરિયાતની રજૂઆત આ કાયદામાં કરવામાં આવી હતી.

**૪૧.**અધિનિયમ ચોક્કસ જોગવાઈઓ તરફ વળતાં તેમણે ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૨ (૪)નો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જેમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે રાજ્ય આયોગમાં અધ્યક્ષ સહિત ત્રણથી વધુ સભ્યોનો સમાવેશ થતો નથી.કલમ ૨ (૪૩), સભ્યને અધ્યક્ષનો સમાવેશ કરવા માટે વ્યાખ્યાયિત કરે છે અને નીચે મુજબ વાંચે છેઃ

> **"૨.વ્યાખ્યાઓ.**– આ અધિનિયમમાં, જ્યાં સુધી સંદર્ભ અન્યથા જરૂરી ન હોય ત્યાં સુધી, –
> XXXX XXXX XXXX XXXX
> (૪૩) ""સભ્ય"એટલે યોગ્ય આયોગ અથવા સત્તામંડળ અથવા સંયુક્ત આયોગ અથવા અપીલ ટ્રિબ્યુનલનો સભ્ય, જે પણ કેસ હોય, અને તેમાં આવા આયોગ અથવા સત્તામંડળ અથવા અપીલ ટ્રિબ્યુનલના અધ્યક્ષનો સમાવેશ થાય છે;"

**૪૨.** આયોગોની બેઠકોમાં, ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૬ (૧) (એફ) માંથી ઉદ્ભવતા વિવાદો પર ચુકાદો આપવામાં આવે છે, જેને ડી. આર. પી. (વિવાદ નિવારણ અરજી) કેસો તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે.ટેરિફ ફિક્સેશન, અલબત્ત, નિર્ણયાત્મક નથી.તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે ટેલિકોમ રેગ્યુલેટરી ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા એક્ટ, ૧૯૯૭ ની કલમ ૪ ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૪(૨) જેવી જ છે, પરંતુ ન્યાયાધીશની નિમણૂક માટે કોઈ જોગવાઈ નથી.સિક્યુરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઇન્ડિયા અધિનિયમ, ૧૯૯૨ ની કલમ ૪ની સ્થિતિ પણ આવી જ હોવાનું જણાવવામાં આવ્યું હતું.બીજી તરફ, ઉપરોક્ત અધિનિયમ કલમ ૮૪ (૨) માં કરવામાં

આવેલી ચોક્કસ જોગવાઈને કાયદાના ઉદ્દેશો અને કારણોના સંદર્ભમાં વાંચવી પડશે, એટલે કે નિયમનકારી સંસ્થાને સરકારથી દૂર કરવી.

**૪૩.** વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે વિદ્યુત નિયમનકારી આયોગ અધિનિયમ, ૧૯૯૮નો ઉલ્લેખ કરીને રજૂઆત કરી હતી કે તે અધિનિયમની કલમ ૧૭ ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૪નો અગાઉનો અવતાર હતો,જ્યારે તે અધિનિયમની કલમ ૧૮ ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૫નો અગાઉનો અવતાર હતો. પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ રેગ્યુલેટરી બોર્ડ એક્ટ,૨૦૦૬નો પણ સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો, ખાસ કરીને તે અધિનિયમ કલમ ૩ (૩)નો. ટેરિફ નિયમનકારી કાર્યો ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૬૨ અને ૬૪ મુજબ નક્કી કરવામાં આવે છે. વિવિધ કાયદાઓ હેઠળ પ્રચલિત જોગવાઈઓ પર, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે **બ્રહ્મ દત્ત વિરુદ્ધ ભારત સંઘમાં**[21] ભારતીય પ્રતિસ્પર્ધા આયોગના બંધારણની તપાસ કરવામાં આવી હતી.દલીલ સમાન હતી, એટલે કે, આયોગના કાર્યો ન્યાયિક સત્તાઓ ધરાવતી ન્યાયિક સંસ્થા હોવાથી, આયોગના ન્યાયિક સભ્યની નિમણૂક કરવાનો અધિકાર ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ અથવા તેમના નોમિની પાસે હોવો જોઈએ અને વધુમાં આયોગના અધ્યક્ષ નિવૃત્ત મુખ્ય ન્યાયાધીશ અથવા સુપ્રીમ કોર્ટ અથવા હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશ હોવા જરૂરી છે.દલીલ એ હતી કે પંચના અધ્યક્ષ ન્યાયતંત્રના વડા દ્વારા નોકરી માટે પસંદ કરાયેલ ન્યાયતંત્ર સાથે સંકળાયેલી વ્યક્તિ હોવી જોઈએ અને ન્યાયતંત્રના વડાના સંદર્ભ વિના અમલદાર અથવા

21((૨૦૦૫) ૨ એસ. સી. સી. ૪૩૧)

કારોબારી દ્વારા નિયુક્ત અન્ય વ્યક્તિ હોવી જોઈએ નહીં.આ સંદર્ભમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે પેરા ૬ માં અવલોકન કર્યું હતું કે જો ભારત સંઘ વતી રજૂ કરાયેલી નિષ્ણાંત સંસ્થાની રચના કરવી હોય, જે આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રથા હોવાનું કહેવાય છે તેની સાથે સુસંગત હોય, તો બે અલગ–અલગ સંસ્થાઓની રચના પર વિચાર કરવો યોગ્ય હોઈ શકે છે–એક નિપુણતા ધરાવતી, એટલે કે, સલાહકાર અને નિયમનકારી અને બીજી ન્યાયનિર્ણાયક.આ પછી વિચારણા મુજબ અપીલ સંસ્થા દ્વારા અનુસરવામાં આવે છે, જે રિટ પિટિશનમાં ઉઠાવવામાં આવેલા પડકારને પહોંચી વળવા માટે ઘણી આગળ વધી શકે છે.જ્યાં સુધી પંચની કામગીરીની વાત હતી , ત્યાં સુધી એવું જોવા મળ્યું હતું કે  તેની પાસે સંખ્યાબંધ  નીર્ણાયાત્મક કાર્યો પણ હતા.

**૪૪. ગુજરાત ઉર્જા વિકાસ નિગમ લિમિટેડ**[22](જીજે–૧) માં, ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૬(૧) (એફ) અને આર્બિટ્રેશન એન્ડ કન્સીલીએશન એક્ટ,૧૯૯૬ની કલમ ૧૧ વચ્ચેના ગર્ભિત સંઘર્ષનું સમાધાન કરવામાં આવ્યું હતું અને સુમેળભર્યા બાંધકામ સિદ્ધાંતો (મીમાંસા સિદ્ધાંતો) લાગુ કરવામાં આવ્યા હતા, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જ્યાં લાઇસન્સધારક અને ઉત્પાદન કરતી કંપની વચ્ચે વિવાદ હોય, ત્યાં માત્ર રાજ્ય આયોગ અથવા તેના દ્વારા નામાંકિત કેન્દ્રીય આયોગ અથવા મધ્યસ્થી જ આવા વિવાદોનું સમાધાન કરી શકે છે, જ્યારે અન્ય તમામ વિવાદો (જ્યાં સુધી વિદ્યુત અધિનિયમ ૨૦૦૩માં કોઈ અન્ય જોગવાઈ ન હોય) નો નિર્ણય આર્બિટ્રેશન એન્ડ

22(સુપ્રા)

કન્સીલીએશન એક્ટ, ૧૯૯૬ની કલમ ૧૧ અનુસાર કરવામાં આવશે.આ વિવાદ નિવારણ સાથે સંકળાયેલા ભાગ XVI માં ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૧૫૮ સાથે પણ સુસંગત હોવાનું જણાવવામાં આવ્યું હતું, જ્યાં મધ્યસ્થતા અને સમાધાન અધિનિયમ ૧૯૯૬ ની શરતોમાં મધ્યસ્થતાની જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી.

**૪૫.**વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે નિર્દેશ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો કે અધ્યક્ષ તરીકે ક્યારેય કોઈ ન્યાયાધીશની નિમણૂક કરવામાં આવી નથી.ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૫ (૨)ના આદેશમાં, હકીકતમાં, જરૂરી હતું કે અધ્યક્ષ અથવા સભ્યની નિવૃત્તિ અથવા કાર્યકાળ સમાપ્ત થવાના છ મહિના પહેલાં, ખાલી જગ્યા ભરવા માટે પસંદગી સમિતિને સંદર્ભ આપવો જોઈએ.આ અધિનિયમની કલમ ૮૪માં " સંભાવના"અભિવ્યક્તિ રજૂ કરવામાં આવી હતી, જેને "ચાલશે"તરીકે વાંચવી જોઈએ. વૈકલ્પિક રજૂઆત એ હતી કે જ્યારે અધ્યક્ષની ખાલી જગ્યા ઊભી થવાની હોય,ત્યારે કોઈ ન્યાયાધીશ ઉપલબ્ધ છે કે નહીં તેની પુષ્ટિ કરવા માટે હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયાધીશને જાણ કરવી જોઈએ.કોઈ પણ સંજોગોમાં, ઓછામાં ઓછું એક કાનૂની દિમાગ ત્યાં હોવું જોઈએ, જેની પાસે કોઈ સામાન નથી અથવા સંબંધિત વિશેષ વિસ્તાર સાથે સીધો સંબંધ નથી.આ વધુ એટલા માટે હતું કારણ કે કલમ ૮૬ (૧) (એફ) ઉપરાંત, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કલમ ૩૩ (૪) વીજળીની ગુણવત્તા અથવા રાજ્ય ગ્રીડની સલામત, સુરક્ષિત અને સંકલિત કામગીરીના

સંદર્ભમાં કોઈ વિવાદ ઊભો થાય તો નિર્દેશોના પાલન સાથે સંબંધિત છે અને કલમ ૯ (૨) પરંતુક, જે કેપ્ટિવ જનરેટિંગ પ્લાન્ટના નિર્માણ અને તેની જાળવણી અને સંચાલનના સંદર્ભમાં છે, જે કેપ્ટિવ જનરેટિંગ પ્લાન્ટમાંથી તેના ઉપયોગના સ્થળ સુધી વીજળી લઈ જવાના હેતુ માટે ખુલ્લી પહોંચ મેળવવા માટે હકદાર છે.બીજી પરંતુક મુજબ, ટ્રાન્સમિશન સુવિધાની ઉપલબ્ધતા અંગેના કોઈપણ વિવાદને ચુકાદા માટે યોગ્ય આયોગને મોકલવો પડશે.એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે આ બે ઉદાહરણો છે જેમાં સ્પષ્ટ રીતે નિર્ણયાત્મક વલણની જરૂર છે.

***<u>ટી. સી. (સી) નં. ૧૩૯/૨૦૧૫</u>***

**૪૬.**આ અરજી મદ્રાસ હાઈકોર્ટના વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા ટેરિફ વધારાના સંદર્ભમાં કમિશન દ્વારા સુઓ મોટો પાવરના ઉપયોગ સામે દાખલ કરવામાં આવી છે અને તે પ્રક્રિયામાં અધ્યક્ષની નિમણૂકને પડકારવાની માંગ કરવામાં આવી છે અને તે પ્રચાર કરવા માંગે છે કે તેમના માટે હાઈકોર્ટના નિવૃત્ત ન્યાયાધીશ બનવાની ફરજિયાત જરૂરિયાત અસ્તિત્વમાં છે.

***<u>ટી. સી. (સી) નં. ૧૩૮/૨૦૧૫</u>***

**૪૭.**મદ્રાસ હાઈકોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલી આ અરજી, ફરી એકવાર, એક વકીલ દ્વારા, કથિત રીતે જાહેર હિતમાં છે. અગાઉની ટ્રાન્સફર પિટિશનની જેમ, રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ તરીકે નિમણૂક કરવા માટે ન્યાયાધીશનો મૂળભૂત મુદ્દો ઉઠાવવામાં આવ્યો હોવા ઉપરાંત, કેટલીક સૂચનાઓ પર પણ હુમલો કરવામાં આવ્યો છે.તમિલનાડુ સરકારે ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૫

ના સંદર્ભમાં રાજ્ય આયોગના સભ્યોની પસંદગી માટે ત્રણ સભ્યોની પસંદગી સમિતિની રચના માટે તા. ૨૬.૯.૨૦૧૩ ના રોજ જાહેરનામુ પ્રકાશિત કર્યુ હતુ. આ પસંદગી પ્રક્રિયા ત્રણ મહિનામાં પૂર્ણ કરવાની હતી અને સભ્યોના પદ માટે ઓછામાં ઓછા બે નામોની ભલામણ કરવાની હતી.સમિતિએ ૨૭.૧૨.૨૦૧૩ પર શ્રી જી. રાજગોપાલ (પ્રતિવાદી નંબર ૭) ના નામની ભલામણ કરી હતી.આ નિમણૂક ખાસ કરીને એ આધાર પર કરવામાં આવી છે કે જ્યારે પસંદગી સમિતિ દ્વારા તેમના નામની ભલામણ કરવામાં આવી હતી ત્યારે તેઓ હજુ પણ TANGEDCO ના નિયામક (નાણાં) તરીકે કામ કરી રહ્યા હતા અને શ્રી રાજગોપાલે પસંદગી સમિતિ દ્વારા તેમના નામની ભલામણ કર્યા પછી સ્વૈચ્છિક નિવૃત્તિ લેવાનું પસંદ કર્યું હતું.તેમની નિમણૂક નું જાહેરનામુ તા.૩૧.૧૨.૨૦૧૩ ના રોજ બહાર પાડવામાં આવ્યુ હતુ, ત્યારબાદ તેમણે તા.૯.૧.૨૦૧૪ ના રોજ હોદ્દો સંભાળ્યો હતો.

**૪૮.**મદ્રાસ હાઈકોર્ટના વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં એવો મત વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો હતો કે અધ્યક્ષને હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશ બનવાની જરૂર નથી, જે તા.૭.૨.૨૦૧૪ ના રોજ આપવામાં આવ્યો હતો.

**૪૯.** અધ્યક્ષ પદ માટે વ્યક્તિની પસંદગી કરવા માટે પસંદગી સમિતિની રચના કરતુ અન્ય એક જાહેરનામુ તા.૨૭.૨.૨૦૧૪ ના રોજ પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યુ હતુ.શ્રી એસ. અક્ષયકુમાર (પ્રતિવાદી નંબર ૬) તા.૩૧.૫.૨૦૧૪ ના રોજ TANTRANSCO ના મેનેજિંગ ડિરેક્ટરના પદ પરથી નિવૃત્ત થયા હતા અને

તા.૬.૬.૨૦૧૪ ના જાહેરનામા દ્વારા રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ તરીકે તેમની નિમણૂક કરવામાં આવતા, તેમણે તા.૯.૬.૨૦૧૪ ના રોજ કાર્યભાર સંભાળેલ.

**૫૦.તા.**૧૨.૧૨.૨૦૧૪ ના રોજ, સભ્ય અને અધ્યક્ષ તરીકે આ બે વ્યક્તિઓ અને શ્રી એસ. નાગલસ્વામીના બનેલા રાજ્ય આયોગે TANGEDCO દ્વારા ટેરિફમાં ૨ :૧ ની બહુમતીથી વધારો કરવાની મંજૂરી આપતો ટેરિફ ઓર્ડર પસાર કર્યો હતોઃ જ્યારે ત્રીજા સભ્ય (શ્રી નાગલસ્વામી) અસંમત હતા ત્યારે સામાવાળા નં..૬ અને ૭ ટેરિફ વધારાના મુદ્દા પર સંમત થયા હતા.આ અસંમતિ સુઓ મોટો ટેરિફ ઓર્ડરની કાયદેસરતા પર હતી.

**૫૧.**અમે આ હકીકતો માત્ર ધ્યાન પર લાવવા માટે વાંચી છે કે ફરિયાદ માત્ર ટેરિફ ઓર્ડર સાથે છે, પરંતુ તેની આડમાં, સામાવાળા નં..૬ અને ૭ ની નિમણૂક પર હવે આ આધાર પર હુમલો કરવાની માંગ કરવામાં આવી છે કે ઉપરોક્ત બે વ્યક્તિઓને ખરેખર કોઈ નાણાકીય અથવા અન્ય હિત ધરાવતા ન હોવાનું વર્ગીકૃત કરી શકાતી નથી, જે ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૫ (૫) ની દ્રષ્ટિએ અધ્યક્ષ અને સભ્ય તરીકેની તેમની કામગીરીને પૂર્વગ્રહિત કરે તેવી શક્યતા છે. બે કંપનીઓ TANGEDCO અને TANTRANSCO ની સ્થાપના અનુક્રમે વીજ ઉત્પાદન અને વીજળીના પ્રસારણ માટે ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૧૩૧ ના પાલનમાં તમિલનાડુ વીજળી બોર્ડનું પુનર્ગઠન કરીને કરવામાં આવી હતી અને તે રાજ્યની માલિકીની કંપનીઓ છે.

**૫૨.** મૂળ અરજદાર આ બે વ્યક્તિઓ સામે તેમના હોદ્દાને કારણે પક્ષપાતનો આરોપ લગાવવા માંગે છે.અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે **રાજેશ અવસ્થી વિરુદ્ધ નંદલાલ જયસ્વાલમાં**[23] આ અદાલતના ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જેમાં આયોગને નિમણૂક આપવાની પ્રક્રિયામાં કલમ ૮૫(૫) નું વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હતું.એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ઉપરોક્ત પેટા–કલમ(૫) હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ પસંદગી સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવશે, સરકાર દ્વારા નહીં.આમ, પેનલ દ્વારા નામાંકિત વ્યક્તિઓનું કોઈ નાણાકીય અથવા અન્ય હિત છે કે કેમ, જે અધ્યક્ષ તરીકે તેમની કામગીરીને અસર કરે તેવી શક્યતા છે, તે એક એવી બાબત હતી જે રાજ્ય સરકારને ભલામણ કરતા પહેલા પસંદગી સમિતિના સંતોષ પર નિર્ભર હતી.કેસની હકીકતોમાં, એવું જાણવા મળ્યું હતું કે સંબંધિત વ્યક્તિ પસંદગી સમયે જેપી પાવર વેન્ચર્સ લિમિટેડના સંયુક્ત પ્રમુખ તરીકે કામ કરી રહ્યા હતા, તેથી તેમને કંપનીમાં નાણાકીય અને અન્ય રસ હતો, જે આયોગના અધ્યક્ષ તરીકેના તેમના કાર્યોને પૂર્વગ્રહયુક્ત રીતે અસર કરશે. **મોર મોડર્ન કો–ઓપરેટિવ ટ્રાન્સપોર્ટ સોસાયટી લિમિટેડ વિરુદ્ધ હરિયાણા સરકારના નાણાકીય કમિશનર અને સચિવ અને અન્ય**[24] કેસમાં આ અદાલતના ચુકાદાનો પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો.આ જોગવાઈ મોટર વાહન અધિનિયમ ૧૯૮૮ની કલમ ૬૮ (૨)હેઠળ હતી.મોટર વાહન અધિનિયમ ૧૯૮૮ની કલમ ૬૮એ રાજ્ય સરકારને પ્રકરણ ૫ માં નિર્દિષ્ટ સત્તાઓ અને

23((૨૦૧૩) ૧ એસ. સી. સી. ૫૦૧)

24((૨૦૦૨) ૬ એસસીસી ૨૬૯)

કાર્યોનો ઉપયોગ કરવા માટે રાજ્ય પરિવહન સત્તામંડળ અને પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તામંડળની રચના કરવાની સત્તા આપી હતી. કલમ ૬૮ (૨)એ પ્રતિબંધ મૂક્યો હતો કે કોઈ પણ પરિવહન ઉપક્રમમાં માલિક, કર્મચારી અથવા અન્યથા નાણાકીય હિત ધરાવતી કોઈ પણ વ્યક્તિની નિમણૂક કરવામાં આવશે નહીં અને જો આવી નાણાકીય હિત નિમણૂક પછી હસ્તગત કરવામાં આવ્યું હોય, તો વ્યક્તિએ આવા હિતના સંપાદન માટે રાજ્ય સરકારને લેખિત નોટિસ આપવી જરૂરી હતી અને તે પદ ખાલી કરશે.રાજ્ય ના ઉપક્રમ, હરિયાણા રોડવેઝના જનરલ મેનેજરની કચેરીમાં કામ કરતા પરિવહન કમિશનર અને ટ્રાફિક મેનેજરને તે અધિનિયમની કલમ ૬૮ની પેટા–કલમ (૨) ની શરારતમાં ફસાવવામાં આવ્યા હતા. ઉપરોક્ત પેટા–કલમ દ્વારા વિચારવામાં આવેલા "નાણાકીય હિત"ની પ્રકૃતિની સંકુચિત અર્થમાં તપાસ કરવામાં આવી હતી અને તે આર્થિક પ્રકૃતિનો સીધો વ્યક્તિગત લાભ સૂચવે છે, જ્યારે વ્યાપક અર્થમાં તેમાં કોઈ વ્યક્તિના પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષ હિતનો સમાવેશ થાય છે.આવા હિતમાં એવા અધિકારીના હિતનો સમાવેશ થતો હતો જે ઉપક્રમની નાણાકીય બાબતોનું સંચાલન કરે છે અથવા જેના પર નાણાકીય જવાબદારીનો બોજ રહે છે.વિધાનસભાના હેતુને સમગ્ર કાયદાને વાંચીને સમજવામાં આવ્યો હતો.

**૫૩.** જો કે, આપણે આ તબક્કે જ નોંધ લઈ શકીએ છીએ કે ઉપરોક્ત કેસમાં વાસ્તવિક મેટ્રિક્સ એવી પરિસ્થિતિ સાથે વ્યવહાર કરે છે કે જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ બંને હોદ્દાઓ સંભાળી રહી હતી.

***<u>ટી.સી. (સી) નં.૧૪૦/૨૦૧૫ અને ટી.સી. (સી) નં.૧૩૭/૨૦૧૫ &આઈ.એ.નં. ૩ અને ૪/૨૦૧૬</u>***

**૫૪.**જ્યાં સુધી ઉપરોક્ત અરજીઓની વાત છે ત્યાં સુધી અમારી સમક્ષ ખરેખર કોઈ નવી સામગ્રી સંબોધવામાં આવી ન હતી.

**૫૫.**જ્યાં સુધી  સી એલ પી વિન્ડ ફાર્મ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ દ્વારા ટી.સી.(સી.) નં.૧૩૭/૨૦૧૫ માં હસ્તક્ષેપની માંગ સાથે દાખલ કરાયેલ ***<u>આઈ.એ.નં.</u>***.૩ અને ૪/૨૦૧૬ નો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી હસ્તક્ષેપ માટેની વિનંતી એ આધાર પર કરવામાં આવે છે કે કોર્ટ તમિલનાડુ વિદ્યુત નિયામક આયોગને સમયબદ્ધ સુનાવણી અને અરજદારની અરજીઓના ઝડપી ચુકાદા માટે યોગ્ય નિર્દેશો જારી કરે છે, જે ડી.આર. પી નં.૬૨/૨૦૧૪ અને ૬૩/૨૦૧૪ છે.અદાલતને અરજીઓમાં કોઈ યોગ્યતા દેખાતી નથી, કારણ કે અરજીઓમાં કરવામાં આવેલી વિનંતીઓ અદાલત દ્વારા ચુકાદાની બહાર છે.તે મુજબ તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

***<u>ટી. પી. (સી) નં. ૯૭૪/૨૦૧૬</u>***

**૫૬.**આ ટ્રાન્સફર પિટિશન દિલ્હી હાઈકોર્ટમાંથી ઉદ્ભવે છે.હાઈકોર્ટ સમક્ષ મૂળ અરજદાર વતી સુશ્રી સુજાતા બાલાચંદે એવી દલીલ કરવાની માંગ કરી હતી કે

વિધાનસભાના ઉદ્દેશને ધ્યાનમાં રાખીને " સંભાવના "શબ્દને " રહેશે"તરીકે વાંચવો જોઈએ (**બચ્ચન દેવી અને આર. વી. નગર નિગમ, ગોરખપુર અને અન્ય**[25]).સામાન્ય રીતે, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે, " સંભાવના"એ સક્ષમ અથવા વિવેકી છે જ્યારે " રહેશે"ફરજિયાત છે અને તેનો અર્થ અસ્થિર અથવા અલંઘ્ય નથી.આમ, જ્યાં " સંભાવના"શબ્દને ડિરેક્ટરી તરીકે અર્થઘટન કરવું તે કાયદાના ઉદ્દેશ્યને નિરર્થક બનાવશે, ત્યાં " સંભાવના"શબ્દનો અર્થ "રહેશે"હોવો જોઈએ. આ અધિનિયમ વાસ્તવમાં લોકોના હિતમાં ઘડવામાં આવ્યો હતો, જ્યારે સરકારને ટેરિફના નિર્ધારણથી દૂર રાખવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો.એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સરકારથી આટલું અંતર આયોગના અધ્યક્ષ તરીકે પ્રશિક્ષિત ન્યાયિક દિમાગ સાથે હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશની નિમણૂક દ્વારા લાવી શકાય છે.

**૫૭.** વિદ્વાન વકીલે **એ. પી. પાવર કોઓર્ડિનેશન કમિટી અને અન્યો વિરુદ્ધ લેન્કો કોંડાપલ્લી પાવર લિમિટેડ અને અન્યોનો**[26]સંદર્ભ આપ્યો હતો, જ્યાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે કમિશન સમક્ષ આવતા દાવાને જો સિવિલ કોર્ટ સમક્ષ સામાન્ય  દાવા માટે નિર્ધારિત મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત કરવામાં આવે તો તેને ધ્યાનમાં લઈ શકાય નહીં અથવા મંજૂરી આપી શકાય નહીં.આયોગ ન્યાયિક કાર્યો કરી રહ્યું છે તે ચર્ચાના સંદર્ભમાં આ પાસા પર ભાર મૂકવાનો પ્રયાસ

25((૨૦૦૮) ૧૨ એસસીસી ૩૭૨)

26((૨૦૧૬)૩ એસ. સી. સી.૪૬૮)

કરવામાં આવ્યો હતો. **ભારત સંઘ વિરુદ્ધ નમિત શર્મા**[27] કેસમાં આ અદાલત દ્વારા લેવામાં આવેલા અભિપ્રાયને અલગ પાડવાની માંગ કરવામાં આવી હતી કારણ કે માહિતી કમિશનરના કાર્યોની કામગીરીમાં કોઈ ન્યાયિક કાર્યો સામેલ ન હતા.

**૫૮.**ફરી એકવાર, ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૯૪ થી ૯૬ હેઠળ આયોગની સત્તાઓ અને કલમ ૯૭ નો પણ સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો, જે કલમ ૭૯ અને ૮૬ હેઠળ વિવાદોનો ચુકાદો આપવાની સત્તા અને કલમ ૧૭૮ અથવા ૧૮૧ હેઠળ નિયમો બનાવવાની સત્તા સિવાય આયોગના કોઈપણ સભ્ય, સચિવ, અધિકારીને સત્તા સોંપવાની જોગવાઈ કરે છે.

**૫૯.**અમારું ધ્યાન અપીલ સત્તામંડળના અપીલ નં.૧૮૪/૨૦૧૧ માં તારીખ ૨૭.૨.૨૦૧૩ ના આદેશ તરફ પણ દોરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં રાજ્ય આયોગની કામગીરી અંગે કેટલાક અવલોકનો કરવામાં આવ્યા છે.દેખીતી રીતે રાજ્ય આયોગે એક વિશિષ્ટ અરજી પર ટ્રિબ્યુનલના ચુકાદાનું પાલન કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને રાજ્ય આયોગના આ વલણને 'સાહસિક'અને 'સૌથી દુર્ભાગ્યપૂર્ણ'કહેવામાં આવ્યું હતું, જે 'ન્યાયિક અભિગમ, ન્યાયિક જ્ઞાન અને ન્યાયિક નૈતિકતાના અભાવને પ્રતિબિંબિત કરે છે'.આમ, એ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે અધ્યક્ષ તરીકે ન્યાયાધીશની ગેરહાજરી આયોગના આવા આદેશોમાં પરિણમી રહી છે, જેમાં પૂર્વવર્તી સહિત કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોની અજ્ઞાનતા છે.

---

27((૨૦૧૩) ૧૦ એસ. સી. સી. ૩૫૯)

***<u>પ્રત્યુત્તરકર્તા પ્રતિસાદઃ</u>***

**૬૦.**અમે વકીલના પ્રત્યુત્તર સાથે માત્ર એટલી હદે વ્યવહાર કરી રહ્યા છીએ કે તેઓ વકીલની રજૂઆતમાંથી ઉદ્ભવતા કંઈક ઉમેરવા માંગે છે કે જે પ્રચાર કરે છે કે ન્યાયાધીશ આયોગના અધ્યક્ષ હોવા જોઈએ.વિદ્વાન એટર્ની જનરલે **ભારત સંઘ વિરુદ્ધ નમિત શર્મામાં**[28] ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો પરંતુ પછી આપણે નોંધ લઈ શકીએ કે આગળ વધારવામાં આવેલ સિદ્ધાંત બિન–ન્યાયિક કાર્ય પર આધારિત છે.વિદ્વાન એ. જી. એ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ સાથે વ્યવહાર કરતા ભાગ ૧૧ નો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે જ્યાં કલમ ૧૧૧ (૬) હેઠળ, એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ અધિનિયમવાહીના રેકોર્ડ્સ માટે બોલાવી શકે છે અને આદેશો આપી શકે છે અને તેની પોતાની દરખાસ્ત પર પણ અધિનિયમ કરી શકે છે.આ જોગવાઈ નીચે મુજબ છેઃ

> "**૧૧૧.અપીલેટ ટ્રિબ્યુનલમાં અપીલ –**
>
> XXXX XXXX XXXX XXXX
>
> (૬) અપીલેટ ટ્રિબ્યુનલ, આ અધિનિયમ હેઠળ ન્યાયનિર્ણાયક અધિકારી અથવા યોગ્ય આયોગ દ્વારા કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશની કાયદેસરતા, ઔચિત્ય અથવા ચોકસાઈની તપાસ કરવાના હેતુથી, કોઈ પણ કાર્યવાહીના સંબંધમાં, તેના પોતાના પ્રસ્તાવ પર અથવા અન્યથા, આવી

28(ઉપરોક્ત)

કાર્યવાહીના રેકોર્ડ્સ મંગાવી શકે છે અને તે યોગ્ય લાગે તે કિસ્સામાં એવો આદેશ આપી શકે છે."

**૬૧.**એટલું જ નહીં, કલમ ૧૨૧ હેઠળ,ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા અધિનિયમ હેઠળ તેના વૈધાનિક કાર્યોની કામગીરીના હેતુસર યોગ્ય આયોગને આદેશો, સૂચનાઓ અથવા નિર્દેશો આપી શકાય છે. આ જોગવાઈ નીચે મુજબ છેઃ

"**૧૨૧.અપીલેટ ટ્રિબ્યુનલની સત્તા.**–અપીલીય ટ્રિબ્યુનલ, યોગ્ય આયોગ અથવા અન્ય રસ ધરાવતા પક્ષની સુનાવણી કર્યા પછી, જો કોઈ હોય તો, સમયાંતરે, આ અધિનિયમ હેઠળ તેના વૈધાનિક કાર્યોની કામગીરી માટે કોઈપણ યોગ્ય આયોગને આવા આદેશો, સૂચનાઓ અથવા નિર્દેશો જારી કરી શકે છે."

**૬૨.**આ રીતે રજૂ કરાયેલી દલીલ એ છે કે અધિનિયમ યોજના અપીલીય સત્તામંડળને એક સંસ્થા તરીકે જુએ છે જે પંચની દેખરેખ રાખે છે અને તેની અધ્યક્ષતા એવી વ્યક્તિ કરે છે જે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના મુખ્ય ન્યાયાધીશ હોય અથવા રહી ચુકયા હોય અથવા સર્વોચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ હોય.આમ, રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ તરીકે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશની ખરેખર જરૂર નથી, તેમ છતાં સક્ષમ કરવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

**૬૩.**તમિલનાડુ રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી નાફડેએ રજૂઆત કરી હતી કે તા.૧૧.૧૨.૨૦૧૪ અને તા.૧૨.૧૨.૨૦૧૪ ના આદેશો અપીલમાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા અને વિશેષ રજાની અરજીઓ પણ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.આમ, પસાર કરાયેલા આદેશોના ગુણદોષ પર સવાલ ઉઠાવી શકાય નહીં.તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે સુઓ મોટો કાર્યવાહીતા. ૨૩.૯.૨૦૧૩

ના રોજ શરૂ કરવામાં આવી હતી જ્યારે નિમણૂક તા.૩૧.૧૨.૨૦૧૩ ના રોજ કરવામાં આવી હતી.આમ, પ્રતિવાદીઓ નંબર ૬ અને ૭ બંનેની નિમણૂક સુઓ મોટો કાર્યવાહી શરૂ થયા પછી કરવામાં આવી હતી.પસંદગી પ્રક્રિયા પર સવાલ ઉઠાવવામાં આવી રહ્યા હોવા છતાં પસંદગી સમિતિને એક પક્ષ તરીકે સામેલ કરવામાં આવી ન હતી.આ પસંદગી સમિતિની અધ્યક્ષતા હાઈકોર્ટના નિવૃત્ત ન્યાયાધીશે કરી હતી.એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આયોગ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોમાં કોઈપણ ખામીને દૂર કરવા માટે ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૧૧૧ (૬) હેઠળ અપીલ ટ્રિબ્યુનલને ખરેખર સુઓ મોટો રિવિઝનરી પાવર આપવામાં આવ્યો હતો.

**૬૪.** અમારું ધ્યાન ઓ. પી. નં.૧/૨૦૧૧ તારીખ ૧૧.૧૧.૨૦૧૧ ના અપીલ અધિકારીના આદેશ તરફ પણ આમંત્રિત કરવામાં આવ્યું હતું. મોટાભાગની રાજ્ય વિતરણ ઉપયોગિતાઓ સમયસર વાર્ષિક ટેરિફ સુધારણા અરજીઓ દાખલ કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે અને આમ, સંખ્યાબંધ રાજ્યોના ટેરિફમાં સુધારા ઘણા વર્ષોથી થયા નથી તેવી ફરિયાદ કરતા વીજ મંત્રાલય દ્વારા તારીખ ૨૧.૧.૨૦૧૧ ના રોજ મોકલવામાં આવેલા પત્રમાંથી આ વાત બહાર આવી છે.ટ્રિબ્યુનલને સમયાંતરે ટેરિફમાં સુધારો કરવા માટે તમામ રાજ્ય આયોગોને જરૂરી નિર્દેશો જારી કરીને યોગ્ય પગલાં લેવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી. રાજ્ય આયોગે બે પ્રશ્નો તૈયાર કર્યા હતા જેમાંથી પ્રથમ પ્રશ્ન નીચે મુજબ હતોઃ

> "(i)શું અધિનિયમ ની કલમ ૬૪ હેઠળ ઉપયોગિતાઓ દ્વારા કરવામાં આવતી ટેરિફ અરજી

> ની ગેરહાજરીમાં રાજ્ય નિયમનકારી આયોગો પાસે વિદ્યુત અધિનિયમ, ૨૦૦૩ની કલમ ૬૨,૬૪ અને ૮૬ હેઠળ ટેરિફ નક્કી કરવા માટે કાર્યવાહી શરૂ કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર છે,?"

**૬૫.** આ પ્રશ્નનો જવાબ આયોગ દ્વારા એ અભિપ્રાય સાથે આપવામાં આવ્યો હતો કે રાજ્ય આયોગે એ. આર. આર. દાખલ કરવામાં વિલંબની સ્થિતિમાં ટેરિફ નીતિની કલમ ૮.૧ (૭) સાથે વાંચેલા અધિનિયમની કલમ ૬૪ અનુસાર ટેરિફ નિર્ધારણ માટે સુઓ મોટો કાર્યવાહી શરૂ કરવી જોઈએ, અરજી રજૂ કરવાની નિર્ધારિત તારીખથી એક મહિના પછી વાર્ષિક કામગીરીની સમીક્ષા કરવી જોઈએ.

**૬૬.** વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૪ (૨)ની જોગવાઈઓ તરફ વળતાં ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે તે એક "તેમ છતાં"કલમ છે જે તેના ખાલી વાંચનથી સ્પષ્ટ છે અને તે સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે "પેટા–કલમ (૧) માં કંઈપણ હોવા છતાં".આમ, તે પેટા–કલમ (૧) માં જે જણાવવામાં આવ્યું છે તેને દૂર કરતું નથી.વિદ્વાન વકીલે **ધ ડોમિનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિરુદ્ધ શ્રીનબાઈ એ. ઈરાની અને અન્યમાં**[29] આ અદાલતના બંધારણીય ખંડના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો કે કેવી રીતે બિન–અવરોધક કલમ સાથે વ્યવહાર કરવો જોઈએ.એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે "આ દલીલના બળને માન્યતા આપતી વખતે તેમ છતાં અવલોકન કરવું જરૂરી છે કે સામાન્ય રીતે બિન–અવરોધ કલમ અને વિભાગના કાર્યકારી ભાગ વચ્ચે નજીકનો અંદાજ હોવો જોઈએ, તેમ છતાં બિન–અવરોધ કલમ જરૂરી નથી અને હંમેશા સક્રિય

29((૧૯૫૫)૧ એસસીઆર ૨૦૬)

ભાગ સાથે સહ–વિસ્તૃત હોવી જોઈએ, જેથી કાયદાની સ્પષ્ટ શરતોમાં કાપ મૂકવાની અસર પડે.જો કાયદાના શબ્દો સ્પષ્ટ હોય અને તેના શબ્દોની સાદા અને વ્યાકરણની રચના પર માત્ર એક જ અર્થઘટન કરવામાં સક્ષમ હોય, તો બિન–અવરોધ કલમ તે રચનાને કાપી શકતી નથી અને તેની કામગીરીના અવકાશને પ્રતિબંધિત કરી શકતી નથી.આવા કિસ્સાઓમાં નોન–ઓબ્સ્ટન્ટ કલમને સમગ્ર સ્થિતિને સ્પષ્ટ કરતી કલમ તરીકે વાંચવી જોઈએ અને તે કાયદાના કાર્યકારી ભાગની મર્યાદા અને અવકાશને મર્યાદિત કરીને નહીં પણ પુષ્કળ સાવધાની રાખીને વિધાનસભા દ્વારા કાયદામાં સામેલ કરવામાં આવી હોવાનું સમજવું જોઈએ."

૬૭.આ જ હેતુ માટે, **અજીત સિંહ (II) વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્યનો**[30] પણ સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો.ફરી એકવાર એ વાત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે અપીલ ટ્રિબ્યુનલ વિવિધ ચિંતાઓનું ધ્યાન રાખે છે, ખાસ કરીને જ્યારે ઓછામાં ઓછા એક ન્યાયિક સભ્ય સાથે બેન્ચ દ્વારા બાબતોની સુનાવણી કરવી પડે છે.એ બાબત પર પણ ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે અધિનિયમ ની કલમ ૮૨ (૨) હેઠળ રાજ્ય આયોગ કાયમી ઉત્તરાધિકાર અને સામાન્ય સીલ ધરાવતી નિગમિત સંસ્થા હોવી જોઈએ અને આ જોગવાઈ નીચે મુજબ છે:

> **"૮૨.રાજ્ય આયોગનું બંધારણ.–**
>
> (૨) રાજ્ય આયોગ ઉપરોક્ત નામથી એક નિગમિત સંસ્થા હશે, જે કાયમી ઉત્તરાધિકાર અને સામાન્ય સીલ ધરાવતું હશે, જેમાં જંગમ અને સ્થાવર બંને

30(૧૯૯૯) ૭ SCC ૨૦૯

મિલકત હસ્તગત કરવાની, રાખવાની અને નિકાલ કરવાની અને કરાર કરવાની સત્તા હશે અને તે ઉપરોક્ત નામથી દાવો કરશે અથવા તેના પર દાવો માંડશે."

**૬૮.** ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૪(૪) અનુસાર, અધ્યક્ષ રાજ્ય આયોગના મુખ્ય કાર્યકારી અધિકારી હશે.આમ, એવી વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે ન્યાયાધીશ માટે આ પ્રકારનો હોદ્દો જાળવી રાખવો એ સલાહભર્યું પણ ન હોઈ શકે.

**૬૯.**એ વાત પર પણ ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે **મોર મોડર્ન કો–ઓપરેટિવ ટ્રાન્સપોર્ટ સોસાયટી લિમિટેડ**[31] પર વિરુદ્ધ પક્ષ દ્વારા મૂકવામાં આવેલી નિર્ભરતા ખોટી છે કારણ કે ચુકાદાના પેરા ૧૪ માં કરવામાં આવેલા અવલોકનોને ઉપરોક્ત વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલા બેવડા આરોપના સંદર્ભમાં સમજવા પડશે, એક પાસું જે આપણે વિરુદ્ધ પક્ષની તે દલીલનો ઉલ્લેખ કરતી વખતે પહેલેથી જ નોંધ્યું છે.

**૭૦.**વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી જયંત ભૂષણે વધુમાં પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ રેગ્યુલેટરી બોર્ડ એક્ટ,૨૦૦૬નો ઉલ્લેખ કરીને દલીલ કરી હતી કે આ અધિનિયમ હેઠળ રચાયેલા બોર્ડમાં ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૩ મુજબ અધ્યક્ષ અને સભ્ય (કાનૂની) હોવા જોઈએ, જોકે બોર્ડના કાર્યો પ્રકરણ૫ હેઠળ,ખાસ કરીને કલમ ૨૪માં, ન્યાયિક કાર્યો માટે પ્રદાન કરે છે.આમ, એવું નથી કે બિન–ન્યાયાધીશ કોઈ પણ ન્યાયિક કાર્યો કરી શકતા નથી.

---

31(સુપ્રા)

**૭૧.**તેમણે ગુજરાત આયોગના અધ્યક્ષની યોગ્યતા પર પણ ભાર મૂક્યો હતો, જેમણે ફાઇનાન્સમાં માસ્ટર ઓફ બિઝનેસ મેનેજમેન્ટ, બેચલર ઓફ એન્જિનિયરિંગ (ઇલેક્ટ્રિકલ) કર્યું છે, તેઓ પ્રખ્યાત યુનિવર્સિટીઓમાંથી સોફ્ટવેર અભ્યાસક્રમ અને આર્થિક નિયમો પર નિયમનકારી અભ્યાસક્રમમાંથી પસાર થયા છે અને તેમને ઊર્જા ક્ષેત્રમાં કુલ ૩૭ વર્ષનો અનુભવ છે.આમાં વીજળીના નિયમનમાં ૧૯ વર્ષથી વધુનો અનુભવ સામેલ છે અને તે વીજળીના કાયદાઓ અને સંબંધિત મુદ્દાઓથી સંપૂર્ણપણે પરિચિત છે.

**૭૨.**વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે હેતુપૂર્ણ નિર્માણના નિયમના આધારે ગુજરાત હાઈકોર્ટના વાદગ્રસ્ત આદેશ પર પ્રહાર કરવાની માંગ કરી હતી અને દલીલ કરી હતી કે આ સિદ્ધાંતનો ઉપયોગ વિધાનસભાએ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં જે વ્યક્ત કર્યું છે તેનાથી કંઈક અલગ રાખવા માટે કરી શકાતો નથી.

***<u>અમારો દ્રષ્ટિકોણ:</u>***

***<u>ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૪ (૨):</u>***

**૭૩.** આ વિવાદને બે મેદાનોમાં ઉકેલવો પડશે.પ્રથમ, ટ્રિબ્યુનલના અધ્યક્ષની નિમણૂકની બાબતમાં કાનૂનને કેવી રીતે વાંચવું જોઈએ તે છે.બીજું, કાયદાને ચોક્કસ રીતે વાંચ્યા પછી, અધ્યક્ષ સિવાય ટ્રિબ્યુનલની બાકીની રચનાના સંદર્ભમાં ન્યાયિક ઘોષણાઓ અને સુસંગત કાનૂની સાહિત્યની શું અસર થાય છે.જો આપણે પ્રથમ પ્રશ્ન તરફ ફરીએ, તો ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૪ (૧) ના સાદા વાંચન પર જે ફરજિયાત છે તે એ છે કે રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ

અને સભ્યો બંને ક્ષમતા, પ્રામાણિકતા અને પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિઓ હશે જેમને ઇજનેરી, નાણાં, વાણિજ્ય, અર્થશાસ્ત્ર, કાયદો અથવા વ્યવસ્થાપન સંબંધિત સમસ્યાઓનું પૂરતું જ્ઞાન હશે અને તેમણે તેનો સામનો કરવાની ક્ષમતા દર્શાવી હશે.આ વિભાગનું સાદા વ્યાકરણનું વાંચન દર્શાવે છે કે અધ્યક્ષ અને સભ્યની લાયકાતમાં કોઈ તફાવત કરવામાં આવ્યો નથી.જે જરૂરી છે તે પેટા–વિભાગમાં સમાવિષ્ટ આદેશો છે, જે "ચાલશે"શબ્દથી શરૂ થાય છે.આમ, તેમાં ઉલ્લેખિત ક્ષેત્રોની ક્ષમતા, પ્રામાણિકતા અને પ્રતિષ્ઠા ધરાવતી કોઈપણ વ્યક્તિની સભ્ય અથવા અધ્યક્ષ તરીકે નિમણૂક કરી શકાય છે.

**૭૪.**ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૫ રાજ્ય આયોગના સભ્યોની પસંદગી કરવા માટે પસંદગી સમિતિની રચના કરવાની જોગવાઈ કરે છે, જેમાં બદલામાં તેમાં નિર્ધારિત વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થવો જોઈએ અને ફરજિયાતપણે એક વ્યક્તિ હોવી જોઈએ, જે પસંદગી સમિતિના અધ્યક્ષ તરીકે હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશ રહી ચૂક્યા હોય.અમે એ પણ નોંધ કરી શકીએ છીએ કે આ જોગવાઈ રાજ્ય આયોગના 'સભ્યો'ની નિમણૂકનો ઉલ્લેખ કરે છે પરંતુ પછી તેમાં ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૨ની પેટા–કલમ ૪૩ને ધ્યાનમાં રાખીને રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષનો પણ સમાવેશ થશે, જે નીચે મુજબ છેઃ

> "૨.વ્યાખ્યાઓ.
>
> .....
>
> (૪૩) ""સભ્ય"એટલે યોગ્ય આયોગ અથવા સત્તામંડળ અથવા સંયુક્ત આયોગ અથવા અપીલ

ટ્રિબ્યુનલનો સભ્ય, જે પણ કેસ હોય, અને તેમાં આવા આયોગ અથવા સત્તામંડળ અથવા અપીલ ટ્રિબ્યુનલના અધ્યક્ષનો સમાવેશ થાય છે;"

**૭૫.**આમ, ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૫ સાથે વાંચી શકાય તેવી કલમ ૮૪ની પેટા–કલમ (૧)નું વાંચન રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ અથવા સભ્યની પસંદગી કયા ક્ષેત્રોમાંથી કરી શકાય તે અંગે કોઈ શંકા છોડશે નહીં.જોકે, આ અધિનિયમની કલમ ૮૪ની પેટા–કલમ (૨) નો સમાવેશ કરવાથી વિવાદ ઊભો થયો છે. આ એવું છે, કારણ કે પેટા–કલમ (૨) "તેમ છતાં"કલમથી શરૂ થાય છે, જેમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે રાજ્ય સરકાર "ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ હોય અથવા રહી હોય તેવી વ્યક્તિઓમાંની કોઈપણ વ્યક્તિની અધ્યક્ષ તરીકે નિમણૂક કરી શકે છે.આ જોગવાઈ સાથે વાંચવું પડશે કે આવી નિમણૂક તે હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયાધીશ સાથે પરામર્શ કરીને કરવી પડશે.

**૭૬.** આ પરંતુક માત્ર એ સ્વીકૃત સ્થિતિનું સન્માન કરે છે અને જાળવી રાખે છે કે આવા વરિષ્ઠ ન્યાયિક હોદ્દો ધરાવતી વ્યક્તિઓની નિમણૂકમાં, મુખ્ય ન્યાયાધીશ હોવાના કારણે ન્યાયિક વડા સાથે પરામર્શ ફરજિયાત હોવો જોઈએ.આ રીતે જે પ્રશ્ન ઊભો થાય છે તે એ છે કે શું કલમ ૮૪ની પેટા–કલમ(૨) ઉચ્ચ ન્યાયાલયના નિવૃત્ત અથવા વર્તમાન ન્યાયાધીશની અધ્યક્ષ તરીકે નિમણૂકના હેતુઓ માટે અનુકૂળ છે કે પછી આ જોગવાઈ અનિવાર્ય સ્વરૂપની છે.સુવર્ણ નિયમ અને વૈધાનિક રચનાનો શાબ્દિક નિયમ બંને સારી રીતે સ્થાપિત છે કે કાયદાને વિધાનસભા દ્વારા ઘડવામાં આવે તે રીતે વાંચવો

આવશ્યક છે.જે જોગવાઈ કરવામાં આવી નથી તેને કાયદામાં બદલવું અથવા તેમાં વાંચવું એ કોર્ટનું કાર્ય નથી.આનો અર્થ એ નથી કે અમુક જોગવાઈઓમાં " સંભાવના"અને " રહેશે"અભિવ્યક્તિની અદલાબદલી માટે કોઈ ન્યાયિક મંતવ્યો લેવામાં આવ્યા નથી.આમ, "રહેશે"શબ્દનો ઉપયોગ એવી ધારણા ઉભી કરે છે કે કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈ અનિવાર્ય છે.જો કે, જો વિધાનસભાનો સંદર્ભ અથવા ઈરાદો અન્યથા માંગે છે તો અમુક કિસ્સાઓમાં તેનો અર્થ માત્ર ડિરેક્ટરી તરીકે કરવામાં આવ્યો છે.અદાલતો કાયદાના સમગ્ર અવકાશ (**સૈનિક મોટર્સ વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય**[32] **અને યુ. પી. રાજ્ય વિરુદ્ધ બાબુ રામ**[33]) પર કાળજીપૂર્વક ધ્યાન આપીને વિધાનસભાના વાસ્તવિક હેતુની ખાતરી કરી શકે છે. જો કે, આપણે એક વિપરીત પરિસ્થિતિનો સામનો કરી રહ્યા છીએ કે શું " સંભાવના" ને " રહેશે"તરીકે વાંચી શકાય છે.આ વતી આપણે ન્યાયિક અભિપ્રાયનો આશરો લઈ શકીએ કે જ્યાં એક જ કલમમાં 'સંભાવના'શબ્દનો ઉપયોગ એક જગ્યાએ અને' રહેશે'શબ્દનો ઉપયોગ બીજી જગ્યાએ કરવામાં આવ્યો હોય, તો તે આ નિષ્કર્ષને મજબૂત બનાવશે કે શબ્દોનો ઉપયોગ પ્રાથમિક અર્થમાં કરવામાં આવ્યો છે (**ચેરમેન કેનરા બેંક, બેંગ્લોર વિ. એમ. એસ. જસરા**[34]).

**૭૭.**કાયદાના અર્થઘટન (બારમી આવૃત્તિ) પર મેક્સવેલનો સંદર્ભ, વધુ સ્પષ્ટ રીતે "અપવાદરૂપ રચના"પરનું પ્રકરણ દર્શાવે છે કે કાયદાના ભાષામાં ફેરફાર એ સાધન છે જેનો ઉપયોગ ત્યારે જ થાય છે જ્યારે, તેના સામાન્ય અર્થ અને

32(૧૯૬૨) ૧ એસ. સી. આર. ૫૧૭
33(૧૯૬૧) ૨ એસસીઆર ૬૭૯
34AIR ૧૯૯૨ SC ૧૩૪૧

વ્યાકરણની રચનામાં, કાયદાના સ્પષ્ટ હેતુમાં સ્પષ્ટ વિરોધાભાસ હોય, અથવા કેટલીક અસુવિધા અથવા વાહિયાતતા હોય જેનો ભાગ્યે જ હેતુ હોઈ શકે.એવું જોવામાં આવ્યું છે કે સામાન્ય વપરાશમાં, " સંભાવના"સ્વીકાર્ય છે અને " હોવુંજ જોઇએ"અનિવાર્ય છે અને કાયદામાં વપરાતો " સંભાવના"શબ્દ સામાન્ય રીતે ફરજિયાત ગણવામાં આવશે નહીં.જો કે, કેટલાક કિસ્સાઓમાં જ્યાં ફરજિયાત બળના સંદર્ભમાં " સંભાવના"નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, તેનો અર્થ ન્યાયિક વ્યાખ્યા દ્વારા બદલવામાં આવ્યો છે.પ્રકરણનું શીર્ષક પોતે જ બતાવે છે કે તેનો હેતુ શું છેઃ"હેતુને પહોંચી વળવા માટે ભાષામાં ફેરફાર ".

**૭૮.**જોગવાઈ અનિવાર્ય છે કે ડિરેક્ટરી તે નક્કી કરવા માટે સામાન્ય નિયમ મૂકવો લગભગ અશક્ય છે.અમે સુસંગત ભાગને નીચે પ્રમાણે કાઢીએ છીએઃ

> ""લોર્ડ કેમ્પબેલ એલ. સી. એ કહ્યું હતું કે, "મૂર્તિઓના નિર્માણ માટે કોઈ સાર્વત્રિક નિયમ નિર્ધારિત કરી શકાતો નથી, કે શું ફરજિયાત કાયદાઓને માત્ર ડિરેક્ટરી ગણવામાં આવશે કે આજ્ઞાભંગ માટે ગર્ભિત રદબાતલ સાથે ફરજિયાત ગણવામાં આવશે.ન્યાયની અદાલતોની ફરજ છે કે તેઓ કાયદાના સંપૂર્ણ અવકાશને કાળજીપૂર્વક ધ્યાનમાં લઈને વિધાનસભાના વાસ્તવિક હેતુને પ્રાપ્ત કરવાનો પ્રયાસ કરે"[35] અને લોર્ડ પેન્ઝાન્સે કહ્યું:"હું માનું છું કે, જ્યાં સુધી કોઈ પણ નિયમની વાત છે, તમે તેનાથી સુરક્ષિત રીતે આગળ વધી શકતા નથી, દરેક કિસ્સામાં તમારે વિષય–બાબત પર ધ્યાન આપવું જોઈએ; જે જોગવાઈની અવગણના કરવામાં આવી છે તેના મહત્વ અને અધિનિયમ દ્વારા સુરક્ષિત કરવાના હેતુથી સામાન્ય હેતુ સાથે તે જોગવાઈના સંબંધને ધ્યાનમાં લેવો

35 લિવરપૂલ બરો બેંક વિ. ટર્નર (૧૮૬૦) ૨ ડી જી. એફ. એન્ડ જે. ૫૦૨ પીપી.૫૦૭,૫૦૮.

> જોઈએ; અને તે પાસામાં કેસની સમીક્ષા કર્યા પછી નક્કી કરો કે તે બાબતને અનિવાર્ય કહેવામાં આવે છે કે માત્ર ડિરેક્ટરી."[36]

**૭૯.**જો આપણે ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૪ની જોગવાઈઓ તરફ પાછા ફરીએ,તો આપણે જોઈએ છીએ કે પેટા–કલમ (૧) માં "રહેશે"શબ્દનો ઉપયોગ ક્ષમતા, અખંડિતતા અને પ્રતિષ્ઠાની જરૂરિયાતના સંદર્ભમાં તેમજ ઈજનેરી, નાણાં, વાણિજ્ય, અર્થશાસ્ત્ર, કાયદો અથવા વ્યવસ્થાપન સંબંધિત સમસ્યાઓનો સામનો કરવા માટે પર્યાપ્ત જ્ઞાન અને ક્ષમતાના સંદર્ભમાં પણ થાય છે.બીજી બાજુ, પેટા–કલમ (૨) માં વર્તમાન અથવા નિવૃત્ત ન્યાયાધીશોમાંથી અધ્યક્ષની નિમણૂકની શક્યતા સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, વપરાયેલ અભિવ્યક્તિ "હોઈ શકે છે"તે વિવેકાધીન સત્તા હોવાનું સૂચવે છે.

**૮૦.** આમ, અમે વિદ્વાન એટર્ની જનરલની આગેવાની હેઠળના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રજૂ કરાયેલા તર્કને સ્વીકારવા માટે વલણ ધરાવીએ છીએ કે કલમના સાદા વાંચનમાં કોઈ શંકા નથી કે વિધાનસભાએ માત્ર ઉચ્ચ ન્યાયાલયના વર્તમાન અથવા નિવૃત્ત ન્યાયાધીશોમાંથી અધ્યક્ષની નિમણૂકની સંભાવનાની કલ્પના કરી છે, આ કિસ્સામાં નિમણૂકની પદ્ધતિ ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૫ હેઠળ કલ્પના કરાયેલ પદ્ધતિથી અલગ હશે.

**૮૧.** આપણે રાજ્ય આયોગ દ્વારા કરવામાં આવતી પ્રકૃતિ અને કાર્યો પર પણ ધ્યાન આપી શકીએ છીએ.રાજ્ય આયોગના કાર્યો ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ

---

36 (હોવર્ડ વિ. બોર્ડિંગ્ટન (૧૮૭૭) ૨ પી. ડી. ૨૦૩, પી.૨૧૧.)

૮૬ હેઠળ સૂચવવામાં આવ્યા છે. ગણના કરાયેલા કાર્યોમાં ટેરિફનું નિર્ધારણ, વીજળીની ખરીદીનું નિયમન અને વિતરણ લાઇસન્સધારકોની ખરીદી પ્રક્રિયા, રાજ્યની અંદર ટ્રાન્સમિશનની સુવિધા, વ્યક્તિઓને લાઇસન્સ જારી કરવા, પુનઃપ્રાપ્ય સ્રોતોમાંથી વીજળીના સહઉત્પાદન અને ઉત્પાદનને પ્રોત્સાહન, ફી વસૂલવા, ધોરણો સ્પષ્ટ કરવા અથવા લાગુ કરવા, વેપાર માર્જિન નક્કી કરવા સામેલ છે.આ તમામ કાર્યો ચુકાદાને બદલે નિયમનકારી સ્વરૂપના છે.વાસ્તવિક ન્યાયિક કાર્ય માત્ર પેટા–કલમ (એફ) માં પ્રદાન કરવામાં આવ્યું છે, જેના પર આયોગ પાસે લાઇસન્સધારકો અને પેદા કરતી કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદોનો નિર્ણય લેવાનો અથવા આવા વિવાદોને મધ્યસ્થીમાં મોકલવાનો વિકલ્પ હોય છે.પેટા–કલમ (૨) માં નિર્દિષ્ટ કર્યા મુજબ રાજ્ય આયોગ દ્વારા સલાહકારની ભૂમિકા પણ નિભાવવાની છે.જોકે, મુદ્દો એ નથી કે ન્યાયાધીશ આ કાર્ય કરવામાં આરામદાયક રહેશે કે નહીં, પરંતુ શું આ એવા પ્રકારનાં કાર્યો છે કે જે ન્યાયાધીશને અધ્યક્ષ બનવાનું ફરજિયાત બનાવે છે.આનો જવાબ પણ નકારાત્મક હશે, જે વિભાગના સાદા વાંચન પર આપણે અપનાવેલા દ્રષ્ટિકોણને ટેકો આપે છે.

**૮૨.**અમે ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૬ (૧) (એફ) ના સંદર્ભમાં **તમિલનાડુ જનરેશન એન્ડ ડિસ્ટ્રિબ્યુશન કોર્પોરેશન લિમિટેડ**[37]માં કરવામાં આવેલા અવલોકનોથી વાકેફ છીએ,જેમાં અભિપ્રાય આપવામાં આવ્યો છે કે ન્યાયિક સભ્યની ગેરહાજરીમાં સામાન્ય રીતે રાજ્ય આયોગ દ્વારા ન્યાયિક કાર્યો

37(સુપ્રા)

હાથ ધરવા જોઈએ નહીં, પરંતુ પછી ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૪ની પેટા–કલમ (૧) કાયદાના ક્ષેત્રમાં જ્ઞાન ધરાવતી વ્યક્તિ માટે જોગવાઈ કરે છે, જોકે ફરજિયાત નથી, કલમના સાદા વાંચન પર.આની અસર વિશે અમારા ચુકાદાના ઉત્તરાર્ધમાં ચર્ચા કરવામાં આવશે.

**૮૩.**આપણે આ મુદ્દાને અન્ય બે દ્રષ્ટિકોણથી પણ જોઈ શકીએ છીએ.પ્રથમ, ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૧૧૨ હેઠળ અપીલ ટ્રિબ્યુનલની રચના જે આદેશ આપે છે કે બે અથવા વધુ વ્યક્તિઓની બેન્ચ હોવી જોઈએ જેમાંથી ઓછામાં ઓછી એક ન્યાયિક સભ્ય હોવી જોઈએ.કલમ ૧૧૩ મુજબ અધ્યક્ષ ફરજિયાતપણે સુપ્રીમ કોર્ટના વર્તમાન અથવા નિવૃત્ત ન્યાયાધીશ અથવા હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયાધીશ હોવા જોઈએ.આમ, અપીલના તબક્કે જરૂરી ન્યાયિક તપાસ થાય છે, જે થાય છે.બીજું, ઉપરોક્ત અધિનિયમ અમલમાં આવે તે પહેલાં પ્રવર્તમાન સ્થિતિના દ્રષ્ટિકોણથી જોવામાં આવે તો, રાજ્ય આયોગ દ્વારા કરવા માગવામાં આવેલા કાર્યોની પ્રકૃતિ, ન્યાયિક હોદ્દો ધરાવતી વ્યક્તિ દ્વારા નહીં, પરંતુ તે રીતે કરવાની હતી.આમ, ન્યાયિક પ્રક્રિયાના "ટ્રિબ્યુનલાઇઝેશન"ના સંદર્ભમાં કરવામાં આવેલા અવલોકનો અને તેનું નેતૃત્વ ન્યાયાધીશ દ્વારા કરવાની જરૂરિયાતને અદાલતોમાંથી ટ્રિબ્યુનલ્સમાં ન્યાયિક ભૂમિકાને સ્થાનાંતરિત કરવાના સંદર્ભમાં વાંચવી પડશે.

**૮૪.** નિઃશંકપણે આ અધિનિયમની કલમ ૯૪,૯૫ અને ૯૬ હેઠળ આયોગમાં કેટલીક સત્તાઓ નિહિત છે,જે ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલય સાથે વિપરિત દ્રષ્ટિકોણ

લેતી વખતે ભાર મૂકે છે કારણ કે તેઓ આયોગને 'અદાલતની જાળ'આપવા માંગે છે, પરંતુ તે પાસાની અમે ચુકાદાના ઉત્તરાર્ધમાં તપાસ કરીશું, એટલે કે, જો આયોગ દ્વારા કેટલાક ન્યાયિક કાર્યો કરવાના હોય, તો પછી આયોગની રચનાનું સ્વરૂપ શું હોવું જોઈએ.

**૮૫.**વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી જયંત ભૂષણે પણ યોગ્ય રીતે ભાર મૂક્યો હતો કે જો એવું માનવામાં આવે કે અધ્યક્ષ ફરજિયાતપણે ન્યાયાધીશ હોવા જોઈએ, તો નિમણૂકની પ્રક્રિયા પરંતુકની દ્રષ્ટિએ હોવી જોઈએ, નહીં કે ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૫ની દ્રષ્ટિએ. આ કલમ ૮૫ની પેટા–કલમો (૨), (૩), (૫)અને (૬) હેઠળ અધ્યક્ષને સંદર્ભ આપશે કારણ કે જો આવી અરજી સ્વીકારવામાં આવે તો તે સંભવિતતા ક્યારેય ઊભી થશે નહીં.

**૮૬.**આમ, અમે ગુજરાત હાઈકોર્ટ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા અભિપ્રાયને ટકાવી રાખવા માગતા પક્ષો વતી રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલને સ્વીકારવામાં અસમર્થ છીએ.હકીકત એ છે કે અધ્યક્ષને સભ્યની નિમણૂક કરવાનો અધિકાર છે, જે કલમ ૯૨ની પેટા–કલમ (૨) મુજબ તેમની ગેરહાજરીમાં બેઠકોની અધ્યક્ષતા કરશે, અથવા કાયદાકીય વ્યક્તિની હાજરી એ ન્યાયાધીશની જરૂરિયાતનો વિકલ્પ નહીં હોય જે અધ્યક્ષ તરીકે નિર્ણય લેવામાં ન્યાયિક વિચાર પ્રક્રિયા લાવશે, અથવા નિયમનકારી સંસ્થા અનિયંત્રિત ન હોવી જોઈએ, તે સામાન્યકૃત અરજીઓ છે, જેને સ્વીકારવી મુશ્કેલ છે.તેમાં કોઈ શંકા નથી કે, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા જાહેર કરાયેલો કાયદો ભારતના પ્રદેશની અંદરની તમામ

અદાલતો માટે બંધનકર્તા છે, જેમાં કાયદાના ચુકાદા અથવા કાયદાના અર્થઘટનમાંથી ઉદ્ભવતા કાયદાના સિદ્ધાંતોનો પણ સમાવેશ થાય છે, પરંતુ પછી સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાઓના ગુણોત્તર નિર્ણય, ન્યાયાધીશની ફરજિયાત જરૂરિયાતનો સિદ્ધાંત માત્ર એવા કિસ્સાઓમાં લાગુ પડે છે જ્યાં ન્યાયિક કાર્યને 'ટ્રિબ્યુનલાઇઝેશન'ની પ્રક્રિયા દ્વારા સ્થાનાંતરિત કરવાની માંગ કરવામાં આવે છે.

**૮૭.** અમે એ પણ નોંધ કરી શકીએ છીએ કે ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૪ (૨) નો પ્રારંભ બિન–અસ્થાયી કલમથી થાય છે, એટલે કે, પેટા–કલમ (૧) માં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, તે પેટા–કલમ (૧) માં જે કહેવામાં આવ્યું છે તે દૂર કરતું નથી, જે સભ્ય અથવા અધ્યક્ષની નિમણૂકમાં જરૂરી જરૂરિયાતો સાથે સંબંધિત છે.તે અધિનિયમની પેટા–કલમ (૧) હોવાની સ્પષ્ટ શરતોને ઘટાડશે નહીં.આવી બિન–અસ્થાયી કલમનો ઉપયોગ કરવાનો પ્રસંગ ખરેખર ઊભો થયો કારણ કે અધ્યક્ષની નિમણૂકની પ્રક્રિયા જે ન્યાયાધીશ છે અથવા રહી ચુકયા છે, તે અલગ હોવી જરૂરી છે, અને આમ, મુખ્ય ન્યાયાધીશ સાથે ફરજિયાત પરામર્શ જરૂરી છે.તે કંઈ વધારે કે ઓછું નથી.કલમ ૮૫ની વધુ પેટા–કલમ (૧) ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશની આગેવાની હેઠળની પસંદગી સમિતિની જોગવાઈ કરે છે, પરંતુ તે જોગવાઈ સાથે કે જે વ્યક્તિ ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ છે અથવા રહી ચુકયા છે, તેની અધ્યક્ષ તરીકેની નિમણૂક માટે ઉપરોક્ત જોગવાઈ લાગુ થશે નહીં.હકીકતમાં, આ દર્શાવે છે કે ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૫

હેઠળ રચાયેલી પસંદગી સમિતિ દ્વારા બિન–ન્યાયાધીશની અધ્યક્ષ તરીકે નિમણૂક કરી શકાય છે, જેની અધ્યક્ષતા હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશ કરે છે.આમ, અમારો સ્પષ્ટ મત છે કે ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૪ (૨) માત્ર રાજ્ય સરકારને રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ તરીકે ન્યાયાધીશની નિમણૂક કરવાનો વિવેકાધીન વિકલ્પ આપે છે.તેથી આ જોગવાઈ પ્રકૃતિમાં ફરજિયાત નથી.

***<u>રાજ્ય આયોગની રચના:</u>***

**૮૮.**અધ્યક્ષની નિમણૂક અંગે ઉપરોક્ત અમારો નિષ્કર્ષ, સમગ્ર રાજ્ય આયોગની રચના પર ચર્ચા જરૂરી બનાવે છે.ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૪ (૧) ના સંદર્ભમાં આવું છે. ઉપરોક્ત અધિનિયમ  ની કલમ ૮૨ (૪) ની દ્રષ્ટિએ, રાજ્ય આયોગમાં અધ્યક્ષ સહિત ત્રણથી વધુ સભ્યોનો સમાવેશ થતો નથી.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અધ્યક્ષ સિવાય અન્ય બે સભ્યો હોવા જોઈએ.હવે જો અધ્યક્ષ ન્યાયાધીશ ન હોય, તો પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે શું અન્ય બે સભ્યોમાંથી કોઈ પણ રાજ્ય આયોગ દ્વારા કરવામાં આવતા કાર્યોની પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને કાનૂની ક્ષેત્રની વ્યક્તિ હોવી જોઈએ.ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૪ (૧) છ જુદા જુદા ક્ષેત્રો, એટલે કે ઇજનેરી, નાણાં, વાણિજ્ય, અર્થશાસ્ત્ર, કાયદો અથવા વ્યવસ્થાપનને લગતી સમસ્યાઓનો સામનો કરવા માટે જ્ઞાન અને દર્શાવેલી ક્ષમતાની જરૂરિયાત સૂચવે છે.જો અધ્યક્ષ બિન–કાનૂની ક્ષેત્રમાંથી હોય, તો તેનો અર્થ એ થશે કે તે અન્ય પાંચ ક્ષેત્રોમાંથી કોઈપણ ક્ષેત્રની વ્યક્તિ હશે.તે હજુ પણ કાયદા સહિત નિર્દિષ્ટ ક્ષેત્રોમાંથી બે સભ્યોની નિમણૂકને છોડી

દેશે.આમ, એક શક્યતા હોઈ શકે છે અને અમને જાણ કરવામાં આવે છે કે એવું જ છે, જ્યાં રાજ્ય આયોગોમાં કાયદાકીય ક્ષેત્રના કોઈ સભ્યો નથી.વિવાદાસ્પદ મુદ્દો એ ઊભો થાય છે કે શું અભિપ્રાય આપવા માટે ઉપરોક્ત અધિનિયમ ની કલમ ૮૪ (૧) માં વાંચેલી ફરજિયાત જોગવાઈ હોઈ શકે છે કે, કાયદાકીય ક્ષેત્રમાંથી ઓછામાં ઓછી એક વ્યક્તિ સભ્ય તરીકે જરૂરી છે, જો કે કલમના સાદા વાંચન પર તે નથી.

**૮૯.**કેન્દ્રીય આયોગ અને રાજ્ય આયોગમાં સભ્યોની નિમણૂક વચ્ચે ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ વિશિષ્ટતા એ છે કે, કેન્દ્રીય આયોગના સંદર્ભમાં, ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૭૭માં ખાસ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે, કયા ક્ષેત્રમાંથી કેટલી વ્યક્તિઓની નિમણૂક કરવાની છે.ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૭૭ની પેટા–કલમ (૧) ની પેટા–કલમ (સી) માં વધુ એક જોગવાઈ છે જે તેને ઉપરોક્ત કલમમાં નિર્દિષ્ટ ક્ષેત્રો, એટલે કે અર્થશાસ્ત્ર, વાણિજ્ય, કાયદો અથવા વ્યવસ્થાપનમાંથી એકથી વધુ સભ્ય સુધી મર્યાદિત કરતી નથી.જ્યાં સુધી રાજ્ય આયોગની વાત છે ત્યાં સુધી આ સ્થિતિ નથી.

**૯૦.**રાજ્ય આયોગના સભ્ય તરીકે કાનૂની ક્ષેત્રની વ્યક્તિ માટે આવી કોઈપણ જરૂરિયાતની પ્રશંસા કરવા માટે, રાજ્ય આયોગ દ્વારા કરવામાં આવતા કાર્યોની પ્રકૃતિ તરફ વળવું જરૂરી બને છે.

**૯૧.** અમે ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૪ (૨)ના સંદર્ભમાં રાજ્ય આયોગના વિવિધ કાર્યોની ચર્ચા કરી છે જે ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૬ હેઠળ નિર્દિષ્ટ

છે. વિદ્વાન એટર્ની જનરલ અને તેમને ટેકો આપતા વકીલ વતી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કલમ ૮૬ ની પેટા–કલમ (એફ) સિવાય, ખરેખર કોઈ ન્યાયિક કાર્યો નથી.જો કે, તેમાં કોઈ વિવાદ નથી કે પેટા–કલમ (એફ) સ્પષ્ટપણે એક ન્યાયિક કાર્ય છે.તે લાઇસન્સધારકો અને ઉત્પાદન કરતી કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદોના ચુકાદાની જોગવાઈ કરે છે.વિવાદને આર્બિટ્રેશનમાં મોકલવાની પણ સત્તા છે અને **ગુજરાત ઉર્જા વિકાસ નિગમ લિમિટેડ**[38](જીજે–૧) માં ઉપરોક્ત કલમમાં "અને"અભિવ્યક્તિને "અથવા"તરીકે વાંચવામાં આવી છે, જે સૂચવે છે કે રાજ્ય આયોગ પાસે બંનેમાંથી કોઈ એક કરવા માટે વિકલ્પ ઉપલબ્ધ છે.

**૯૨.** હવે રાજ્ય આયોગની સત્તાઓ તરફ વળતાં, આપણે નોંધ લઈ શકીએ કે તે ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૯૪ થી ૯૬ સુધી નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવી છે. આ વિભાગોમાં 'યોગ્ય કમિશન'નો સંદર્ભ છે, એટલે કે તે કેન્દ્રીય કમિશન અથવા રાજ્ય કમિશન અથવા સંયુક્ત કમિશન હોઈ શકે છે.સુસંગત વ્યાખ્યા કલમ નીચે મુજબ છેઃ

> "**૨.વ્યાખ્યાઓ.–**
>
> આ અધિનિયમમાં, જ્યાં સુધી સંદર્ભ અન્યથા જરૂરી ન હોય ત્યાં સુધી, –
>
> .....
>
> ૪. ""યોગ્ય પંચ"એટલે કલમ ૭૬ની પેટા–કલમ (૧) માં ઉલ્લેખિત કેન્દ્રીય નિયમનકારી પંચ અથવા કલમ ૮૨માં ઉલ્લેખિત રાજ્ય નિયમનકારી પંચ

38(સુપ્રા)

અથવા કેસ હોય તે પ્રમાણે કલમ ૮૩માં ઉલ્લેખિત
સંયુક્ત પંચ;"

આમ, આ કલમો હેઠળ આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો રાજ્ય પંચ નિર્વિવાદપણે ઉપયોગ કરી શકે છે.

**૯૩.** આ જોગવાઈઓનું અવલોકન દર્શાવે છે કે તેમની વ્યાખ્યા ઉપરાંત, અન્યથા પણ, આ સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ (ત્યારબાદ 'ઉપરોક્ત કોડ'તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) હેઠળ સિવિલ કોર્ટની સત્તાઓ છે.સમન્સ, કોઈપણ વ્યક્તિની હાજરીનો અમલ અને શપથ પર તપાસ, દસ્તાવેજોની શોધ અને રજૂઆત, પુરાવાનું સોગંદનામું પ્રાપ્ત કરવું, જાહેર રેકોર્ડની માંગણી વગેરે જેવી સત્તાઓ કલમ ૯૪નો ભાગ છે.કલમ ૯૫ની દ્રષ્ટિએ, રાજ્ય આયોગ સમક્ષની આવી તમામ કાર્યવાહીઓને ભારતીય ફોજદારી અધિનિયમ, ૧૮૬૦ની કલમ ૧૯૩ અને ૨૨૮ના અર્થમાં ન્યાયિક કાર્યવાહી માનવામાં આવશે અને આયોગ દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૩૪૫ અને ૩૪૬ના હેતુઓ માટે દીવાની અદાલત હશે.એટલું જ નહીં, કલમ ૯૬ કોઈપણ ઈમારત અને સ્થળના સંદર્ભમાં પ્રવેશ અને જપ્તીની આત્યંતિક સત્તા પ્રદાન કરે છે જ્યાં કમિશનને એવું માનવાનું કારણ છે કે તપાસના વિષય સાથે સંબંધિત કોઈપણ દસ્તાવેજ મળી શકે છે અને તેને જપ્ત કરી શકાય છે.આદેશોનું પાલન કરવા માટે કલમ ૧૨૯ હેઠળ અને આદેશો અને નિર્દેશોનું પાલન ન કરવા બદલ કલમ ૧૪૨ અને ૧૪૬ હેઠળ કમિશનને સત્તા આપવામાં આવી છે.આમ, આ બાબતમાં કોઈ શંકા નથી કે

રાજ્ય આયોગને 'આયોગ'તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું હોવા છતાં તેમાં 'અદાલતના તમામ અધિકારો'છે.

**૯૪.**અમે એ પણ નોંધ કરી શકીએ છીએ કે **ગુજરાત ઉર્જા વિકાસ નિગમ લિમિટેડ**[39](જીજે–૧) માં જે અભિપ્રાય આપવામાં આવ્યો છે તેના સંદર્ભમાં, રાજ્ય આયોગ અથવા તેના દ્વારા નિયુક્ત મધ્યસ્થી દ્વારા લાઇસન્સધારકો અને ઉત્પાદન કરતી કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદોનો આવો ચુકાદો ઉપરોકત અધિનિયમ  ની ૮૬ ની પેટા કલમ (૧)(એફ) હેઠળ તમામ વિવાદો સુધી વિસ્તરે છે, માત્ર અધિનિયમ ૮૬(૧) ની અધિનિયમ (એ) થી (ઇ) અને (જી) થી (કે) માં ઉલ્લેખિત બાબતોને લગતા નહીં, જે લાઇસન્સધારકો અને ઉત્પાદન કરતી કંપનીઓ વચ્ચે ઊભી થઈ શકે છે.અસરકારક રીતે, એવું જોવામાં આવ્યું છે કે ચુકાદાની આ એકમાત્ર પ્રક્રિયા છે જેનું પાલન કરવું પડશે કારણ કે વિવાદની પ્રકૃતિની કલમ ૮૬ (૧) (એફ) માં કોઈ પ્રતિબંધ નથી કે જેનો ચુકાદો આપી શકાય.એ જ રીતે **એ. પી. પાવર કોઓર્ડિનેશન કમિટી અને અન્યોમાં**[40]**ગુજરાત ઉર્જા વિકાસ નિગમ લિમિટેડ**[41](જીજે–૧) ના ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કરતી વખતે એવું જોવા મળ્યું છે કે લાયસન્સધારકો અને ઉત્પાદન કરતી કંપનીઓ વચ્ચેના તમામ વિવાદોના સંદર્ભમાં આયોગને દીવાની અદાલતનો દરજ્જો આપવામાં આવ્યો છે.આવા વિવાદો ઉપરોક્ત અધિનિયમ હેઠળ સત્તાઓના ઉપયોગથી

---

39(સુપ્રા)

40(સુપ્રા)
41(સુપ્રા)

ઉદ્ભવવાની જરૂર નથી, પરંતુ કરારમાંથી ઉદ્ભવતા દાવાઓ અથવા વિવાદો પર પણ આયોગ દ્વારા ચુકાદો આપવો પડે છે અથવા આયોગ દ્વારા નામાંકિત મધ્યસ્થી પાસે મોકલવો પડે છે.તે સંદર્ભમાં એવું પણ જોવામાં આવ્યું છે કે **તમિલનાડુ જનરેશન એન્ડ ડિસ્ટ્રિબ્યુશન કોર્પોરેશન લિમિટેડમાં**[42] અધ્યક્ષ તરીકે હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશની અધ્યક્ષતામાં રાજ્ય આયોગની સલાહનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો.મર્યાદા અધિનિયમ ૧૯૬૩ની કલમ ૫ અને ૧૪ જેવી જોગવાઈઓ પણ અવલોકન મુજબ અધિનિયમમાં સામેલ કરવામાં આવી છે.

**૯૫.**'કોર્ટની જાળ'બીજું શું કહી શકાય?"અદાલતની છટકબારીઓ"અભિવ્યક્તિ સાથે વ્યવહાર કરતી ન્યાયિક ઘોષણાઓ દ્વારા અમે અમારા નિષ્કર્ષમાં સમર્થિત છીએ. **શેલ કંપની ઓફ ઓસ્ટ્રેલિયા, લિમિટેડ વિ. ફેડરલ કમિશનર ઓફ ટેક્સેશનમાં**[43]ધ પ્રિવી કાઉન્સિલની ન્યાયિક સમિતિના ચુકાદામાં શરૂઆતમાં "અદાલતની છટકબારીઓ"શબ્દનો ઉલ્લેખ જોવા મળ્યો હતો.લોર્ડ ચાન્સેલર સેંકી દ્વારા એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે "અદાલતના ઘણા ફંદો"સાથે ટ્રિબ્યુનલ છે પરંતુ ન્યાયિક સત્તાનો ઉપયોગ કરવાના કડક અર્થમાં અદાલતો નથી. **ભારત બેંક લિમિટેડ વિરુદ્ધ ભારત બેંક લિમિટેડના કર્મચારીઓમાં**[44], ઔદ્યોગિક ટ્રિબ્યુનલ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ઉપરોક્ત ટ્રિબ્યુનલને દાવાની સુનાવણી કરતી વખતે, દસ્તાવેજોની શોધ કરતી વખતે, નિરીક્ષણ કરતી વખતે, સ્થગન આપતી વખતે, સોગંદનામા

42(સુપ્રા)
43(૧૯૩૧) એ. સી. ૨૭૫
44એ. આઈ. આર. ૧૯૫૦ એસ. સી. ૧૮૮

પર પુરાવા સ્વીકારતી વખતે, સાક્ષીઓની હાજરી લાગુ કરતી વખતે ઉપરોક્ત સંહિતા હેઠળ દીવાની અદાલતમાં સત્તા નિહિત છે. **આર. વી. માં લંડન કાઉન્ટી કાઉન્સિલ**[45], સેવિલે, એલ. જે. "કોર્ટ"અથવા "ન્યાયિક સત્તા"શબ્દનો અર્થ આપતી મંજૂરી સાથે ટાંકવામાં આવી હતી.સેવિલે, એલ. જે. એ નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

> "તે જરૂરી નથી કે આ અદાલત એ અર્થમાં અદાલત હોવી જોઈએ કે આ અદાલત એક અદાલત છે, જો તે પુરાવા સાંભળ્યા પછી, ન્યાયિક કાર્યોનો ઉપયોગ કરી રહી હોય તો તે પૂરતું છે કે તેણે દરખાસ્ત અને વિરોધ વચ્ચેના પુરાવા પર નિર્ણય લેવો પડશે; અને જો તે ટ્રિબ્યુનલ હોય કે જેણે પુરાવા અને વિરોધ સાંભળ્યા પછી અધિકારો નક્કી કરવા હોય તો તે કડક રીતે અદાલત બનવાની જરૂર નથી."

૯૬.સુપ્રીમ કોર્ટે **હડર્ટ, પાર્કર એન્ડ કંપની વિ. મૂરેહેડમાં**[46]"ન્યાયિક સત્તા"અને "ન્યાયિક નિર્ણય"ની વ્યાખ્યાની પણ નોંધ લીધી હતી અને **કૂપર વિ. વિલ્સન**[47] અનુક્રમે.ગ્રિફિથ, સી. જે., પ્રથમ ચુકાદામાં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

> ". બંધારણની કલમ ૭૧ માં વપરાતા શબ્દો 'ન્યાયિક સત્તા'નો અર્થ એ છે કે દરેક સાર્વભૌમ સત્તામંડળે તેના વિષયો વચ્ચેના વિવાદો અથવા પોતાની અને તેના વિષયો વચ્ચેના વિવાદો નક્કી કરવાની જરૂર છે, પછી ભલે તે અધિકારો જીવન, સ્વતંત્રતા અથવા સંપત્તિ સાથે સંબંધિત હોય.આ સત્તાનો ઉપયોગ ત્યાં સુધી શરૂ થતો નથી જ્યાં સુધી કોઈ ટ્રિબ્યુનલ કે જેની પાસે બંધનકર્તા અને

45(૧૯૩૧) ૨ કે. બી. ૨૧૫
46૮ સી. એલ.આર. ૩૩૦,૩૫૭
47(૧૯૩૭) ૨ કે. બી. ૩૦૯, પાનું ૩૪૦ પર)

અધિકૃત નિર્ણય (ભલે તે અપીલને આધિન હોય કે નહીં) આપવાની સત્તા હોય તેને કાર્યવાહી કરવા માટે બોલાવવામાં ન આવે."

૯૭. પછીના ચુકાદામાં, તે નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું

"સાચો ન્યાયિક નિર્ણય બે અથવા વધુ પક્ષો વચ્ચેના પ્રવર્તમાન વિવાદની ધારણા કરે છે, અને પછી તેમાં ચાર આવશ્યકતાઓનો સમાવેશ થાય છેઃ

(૧) વિવાદના પક્ષકારો દ્વારા તેમના કેસની રજૂઆત (મૌખિક રીતે જરૂરી નથી); (૨) જો તેમની વચ્ચેનો વિવાદ હકીકતનો પ્રશ્ન હોય, તો વિવાદના પક્ષો દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવા દ્વારા અને ઘણીવાર પુરાવા પર પક્ષો દ્વારા અથવા તેમના વતી દલીલની સહાયથી હકીકતની ખાતરી કરવી; (૩) જો તેમની વચ્ચેનો વિવાદ કાયદાનો પ્રશ્ન હોય, તો પક્ષો દ્વારા કાનૂની દલીલ રજૂ કરવી, અને (૪) એવો નિર્ણય કે જે વિવાદમાં રહેલા તથ્યો પર તારણ કાઢીને અને આ રીતે મળેલા તથ્યો પર દેશના કાયદાને લાગુ કરીને સમગ્ર બાબતનો નિકાલ કરે છે, જેમાં કાયદાના કોઈપણ વિવાદિત પ્રશ્ન પર ચુકાદાની જરૂર હોય તે સહિત.અર્ધ–ન્યાયિક નિર્ણય બે અથવા વધુ પક્ષો વચ્ચેના પ્રવર્તમાન વિવાદને સમાન રીતે ધારણ કરે છે અને તેમાં (૧) અને (૨) નો સમાવેશ થાય છે, પરંતુ તેમાં (૩) નો સમાવેશ થતો નથી અને તેમાં (૪) નો સમાવેશ થતો નથી.(૪) નું સ્થાન હકીકતમાં વહીવટી કાર્યવાહી દ્વારા લેવામાં આવે છે, જેનું સ્વરૂપ મંત્રીની સ્વતંત્ર પસંદગી દ્વારા નક્કી થાય છે."

૯૮.જસવંત સુગર મિલ્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ લક્ષ્મી ચંદ[48]; એન્જિનિયરિંગ મજૂર સભા વિરુદ્ધ હિંદ સાયકલ લિમિટેડ[49]; ઇન્ડો–ચાઇના સ્ટીમ નેવિગેશન કંપની

48૧૯૬૩ સપ્લિમેન્ટ (૧) એસસીઆર ૨૪૨
49એઆઈઆર ૧૯૬૩ એસસી ૮૭૪

લિમિટેડ વિરુદ્ધ જસજીત સિંહ[50]; એસોસિએટેડ સિમેન્ટ કંપની લિમિટેડ વિરુદ્ધ પી.એન.શર્મા[51]; સરોજિની રામાસ્વામી વિરુદ્ધ ભારત સંઘ[52] અને ગુજરાત રાજ્ય વિરુદ્ધ ગુજરાત મહેસૂલ ટ્રિબ્યુનલ બાર એસોસિએશન[53] એ ઉપરોક્ત મંતવ્યોને અનુસર્યા હતા.

**૯૯.** એકવાર આપણને ખબર પડે કે ટ્રિબ્યુનલ પાસે તેના કાર્યોના સંદર્ભમાં અદાલતની પકડ છે, ત્યારે આપણે તેની અસર તરફ વળીએ છીએ.

**૧૦૦.તમિલનાડુ જનરેશન એન્ડ ડિસ્ટ્રિબ્યુશન કોર્પોરેશન લિમિટેડમાં**[54] આ અદાલતના ચુકાદાને પહેલા અમુક હદ સુધી ઉકેલવો પડશે, કારણ કે તે અધિનિયમ ની જોગવાઈઓ સાથે સંબંધિત છે. અલબત્ત, સંદર્ભ, અન્ય બાબતોની સાથે, ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૬ (૧) ના અર્થઘટનના સંદર્ભમાં હતો. ખંડપીઠે તે ચુકાદામાં કરવામાં આવેલા અવલોકનોને ધ્યાનમાં રાખીને **ગુજરાત ઉર્જા વિકાસ નિગમ લિમિટેડ**[55](જીજે–૧) ની નોંધ લીધી હતી કે રાજ્ય આયોગ લાઇસન્સધારકો અને ઉત્પાદન કરતી કંપનીઓ વચ્ચેના નાણાં દાવાઓ પરના વિવાદ સહિત તમામ વિવાદોનો ચુકાદો આપી શકે છે. અપીલકર્તાના તત્કાલીન વકીલે એવો દાવો કર્યો હતો કે આવી ન્યાયિક સત્તાઓનો ઉપયોગ સિવિલ કોર્ટ અથવા ઓછામાં ઓછો એક ન્યાયિક સભ્ય

50(૧૯૬૪) ૬ એસસીઆર ૫૯૪
51(૧૯૬૫) ૨ એસસીઆર ૩૬૬
52(૧૯૯૨)૪ એસસીસી ૫૦૬
53(૨૦૧૨) ૧૦ એસસીસી ૩૫૩
54(ઉપરોક્ત)

55(સુપ્રા)

ધરાવતી ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા થવો જોઈએ, કારણ કે ન્યાયિક સભ્યની ગેરહાજરી ન્યાયિક પ્રક્રિયા માટે અભિશાપ હશે અને તે ન્યાયતંત્રની નિષ્પક્ષતા અને સ્વતંત્રતા પર સીધો પ્રભાવ પાડશે.એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તે સત્તાના વિભાજનના સિદ્ધાંતને નબળી પાડશે, જેને ભારતના બંધારણ દ્વારા કડક રીતે જાળવવાની માંગ કરવામાં આવી હતી.હકીકતમાં, વકીલે આગળ કહ્યું કે આવા આયોગના અધ્યક્ષના કાર્ય માટે તે પદ પર કબજો કરવા માટે માત્ર હાઈકોર્ટના નિવૃત્ત ન્યાયાધીશની જરૂર હોય છે, જે એક પાસું છે, જેને અમે અહીં અગાઉ નકારી કાઢ્યું છે.સર્વોચ્ચ અદાલતે અપીલકર્તા વતી રજૂ કરાયેલી રજૂઆતને એ હદ સુધી મહત્ત્વ આપ્યું હતું કે ન્યાયિક સભ્યોની ગેરહાજરીમાં સામાન્ય રીતે રાજ્ય આયોગ દ્વારા ન્યાયિક કાર્યો હાથ ધરવા જોઈએ નહીં.એવું નોંધવામાં આવ્યું હતું કે તમિલનાડુ રાજ્ય આયોગમાં કોઈ ન્યાયિક સભ્યની નિમણૂક કરવામાં આવી નથી અને જે વ્યક્તિઓ હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશ છે અથવા રહી ચૂક્યા છે તેમાંથી અધ્યક્ષ તરીકે વ્યક્તિની નિમણૂક કરવાની શક્યતા તપાસવી જોઈએ.

**૧૦૧.**તે નિઃશંકપણે સાચું છે કે જે પ્રશ્ન કોર્ટને જન્મ કરવામાં આવ્યો હતો, તે ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૬ ના અર્થઘટન અને કેટલીક અન્ય બાબતો સાથે સંબંધિત છે, જે અહીંના વિવાદ સાથે જોડાયેલા નથી.આમ, મુદ્દો એ ઊભો થાય છે કે, અધ્યક્ષ અને સભ્યની નિમણૂકને સલાહકાર અથવા સૂચક તરીકે

ગણવામાં આવે છે કે કેમ, તેને ગુણોત્તર નિર્ણય અથવા આજ્ઞાકારી આદેશ તરીકે ગણવામાં આવે છે.

**૧૦૨.** આ પાસાને નિર્ધારિત કરવા માટે, સારી રીતે સ્થાપિત પરીક્ષણોમાંનું એક "ધ ઇન્વર્ઝન ટેસ્ટ"છે, જે અન્ય બાબતોની સાથે સાથે ધ હાર્વર્ડ લૉ સ્કૂલના પ્રોફેસર યુજીન વેમ્બૉગ દ્વારા પ્રસ્તાવિત કરવામાં આવ્યું છે, જેમણે "ધ સ્ટડી ઓફ કેસો"[56]વર્ષ ૧૮૯૨માં.આ પાઠ્યપુસ્તકે અન્ય બાબતોની સાથે ન્યાયિક અર્થઘટનના માધ્યમ તરીકે "વેમ્બૉગ ટેસ્ટ"અથવા "ધ ઇન્વર્ઝન ટેસ્ટ"તરીકે ઓળખાય છે."વ્યુત્ક્રમ પરીક્ષણ "નો ઉપયોગ કોઈપણ ચુકાદામાં ગુણોત્તર નક્કી કરવા માટે થાય છે.પ્રોફેસર વામબાગના શબ્દોમાં કેન્દ્રીય વિચાર નીચે મુજબ છેઃ

> "પરીક્ષણ કરવા માટે, તેને પહેલા કાયદાની અનુમાનિત દરખાસ્તને કાળજીપૂર્વક તૈયાર કરવા દો.પછી તેને દરખાસ્તમાં તેના અર્થને બદલતો શબ્દ દાખલ કરવા દો.પછી તેને પૂછવા દો કે શું, જો અદાલતે આ નવી દરખાસ્ત સારી હોવાનું માન્યું હોત, અને તેને ધ્યાનમાં રાખ્યું હોત, તો નિર્ણય સમાન હોઈ શક્યો હોત.જો જવાબ હકારાત્મક હોય, તો મૂળ દરખાસ્ત ગમે તેટલી ઉત્તમ હોય, કેસ તે દરખાસ્ત માટે પૂર્વવર્તી નથી, પરંતુ જો જવાબ નકારાત્મક હોય તો કેસ મૂળ દરખાસ્ત માટે અને સંભવતઃ અન્ય દરખાસ્તો માટે પણ પૂર્વવર્તી છે."[57]

**૧૦૩.**કાયદાની કોઈ ચોક્કસ દરખાસ્તને કેસના ગુણોત્તર તરીકે ગણવામાં આવે છે કે કેમ તે ચકાસવા માટે, દરખાસ્તને ઉલટાવી દેવી જોઈએ, એટલે કે, ચુકાદાના લખાણમાંથી દૂર કરવા માટે જાણે કે તે અસ્તિત્વમાં ન હોય.જો

56(યુજીન વેમ્બૉગ, ધ સ્ટડી ઓફ કેસો (બોસ્ટનઃલિટલ, બ્રાઉન, એન્ડ કંપની, ૧૮૯૨)

57 યુજીન વામબાગ, કેસોનો અભ્યાસ (બોસ્ટનઃલિટલ, બ્રાઉન, એન્ડ કંપની, ૧૮૯૨) પૃષ્ઠ પર.૧૭

દરખાસ્તની તપાસ કર્યા વિના પણ કેસનો નિષ્કર્ષ સમાન રહ્યો હોત, તો તેને કેસનો ગુણોત્તર નિર્ણય તરીકે ગણી શકાય નહીં.આ પરીક્ષણ એવું સૂચવવા માટે અનુસરવામાં આવ્યું છે કે કેસના નિર્ણય માટે ગુણોત્તર નક્કી કરવું એકદમ જરૂરી છે."જહોન ચિપમેન ગ્રે[58] અનુસાર, "અભિપ્રાયમાં પૂર્વવર્તીનું વજન હોઈ શકે તે માટે, તે એક અભિપ્રાય હોવો જોઈએ, જેની રચના ચોક્કસ કેસના નિર્ણય માટે જરૂરી છે."

**૧૦૪.**હવે ઉપરોક્ત ચુકાદાને પરીક્ષણ  કરીને લાગુ કરવાથી, દરખાસ્તને ઉલટાવી દેવામાં આવે છે, એટલે કે, "અધ્યક્ષ ની ન્યાયિક સભ્ય હોવાની જરૂર નથી", હકીકત એ છે કે તે કેસમાં નિર્ણય પર તેની કોઈ અસર થશે નહીં, જે અન્ય બાબતોની સાથે ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૬ના અર્થઘટન સાથે સંબંધિત હતી. હકીકતમાં,આ ન્યાયાધીશોના સમૂહમાંથી અધ્યક્ષની નિમણૂક માટે આપણે ઉપર જે ધાર્યું છે તેને ન્યાયી ઠેરવે છે.

**૧૦૫.**હવે આપણે જે પ્રશ્નનો સામનો કરી રહ્યા છીએ તેના સંદર્ભમાં, જો આપણે દરખાસ્તને "કાયદાનું જ્ઞાન ધરાવતા કોઈ પણ સભ્યને આયોગના સભ્ય બનવાની જરૂર નથી"તરીકે લેવી હોય તો આપણી પાસે એક સમસ્યા છે.આનું કારણ એ છે કે ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૬નું અર્થઘટન કરતી વખતે, એવું વ્યક્ત કરવામાં આવ્યું છે કે આયોગ પાસે 'કોર્ટની પકડ'છે, જે પાસા પર અમે

58અન્ય પ્રતિષ્ઠિત ન્યાયશાસ્ત્રી જેમણે ધ હાર્વર્ડ લો સ્કૂલમાં કાયદાના પ્રોફેસર તરીકે સેવા આપી હતી

અગાઉ સંમત થયા છીએ.એકવાર તેની પાસે 'કોર્ટની જાળ'હોય અને તે આયોગની એકંદર કામગીરીના સંદર્ભમાં મર્યાદિત હોવા છતાં ન્યાયિક કાર્યો કરે, તો પણ દૂરગામી અસર ધરાવતા આવા ન્યાયિક કાર્યો કરતી વખતે, કાયદાનું જ્ઞાન ધરાવતા સભ્યની હાજરી જરૂરી બની જશે.કાયદાનું જ્ઞાન ધરાવતા સભ્યની ગેરહાજરી રાજ્ય આયોગની રચનાને એવી બનાવશે કે જે તેને ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૬ (૧) (એફ) હેઠળ કાર્યો કરવામાં અસમર્થ બનાવશે.

**૧૦૬.મદ્રાસ બાર એસોસિએશન**[59](એમજે–II)માં, બંધારણીય ખંડપીઠે **મદ્રાસ બાર એસોસિએશન**[60](એમજે–I) ના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરતા અવલોકન કર્યું હતું કે ન્યાયિક કાર્યો કરતી ટ્રિબ્યુનલોના સભ્યો માત્ર કાયદામાં નિપુણતા ધરાવતા અને ન્યાયિક કાર્યો કરવા માટે સક્ષમ સ્રોતોમાંથી જ મેળવી શકાય છે.અમે એ હકીકતથી વાકેફ છીએ કે કેસ (એમજે–I) એક વાસ્તવિક માળખા સાથે વ્યવહાર કરે છે જેમાં અદાલતોમાં નિહિત સત્તાઓને ટ્રિબ્યુનલમાં સ્થાનાંતરિત કરવાની માંગ કરવામાં આવી હતી, પરંતુ જે સુસંગત છે તે તમામ 'અદાલતની જાળ'સાથે ન્યાયિક કાર્યોનું પાસું છે અને ઓછામાં ઓછું, રાજ્ય આયોગની કામગીરીના સમાન ભાગના સંદર્ભમાં ન્યાયિક શક્તિનો ઉપયોગ છે.આમ, જો આયોગના અધ્યક્ષ કાયદાકીય વ્યક્તિ ન હોય, તો ઓછામાં ઓછો એક એવો સભ્ય હોવો જોઈએ જે કાયદાકીય ક્ષેત્રમાંથી લેવામાં આવ્યો હોય.**મદ્રાસ બાર**

---

59(સુપ્રા)
60(સુપ્રા)

**એસોસિએશન**[61](એમજે–II) માં બંધારણીય બેન્ચના અવલોકનો "સત્તાઓનું વિભાજન", "કાયદાનું શાસન"અને "ન્યાયિક સમીક્ષા"ની વિભાવનાઓના સંદર્ભમાં મૂળભૂત માળખાના ખ્યાલ પરની ઘોષણાની રચના કરે છે.ન્યાયિક સમીક્ષા બંધારણના મૂળભૂત માળખાનો ભાગ છે કે કેમ તે અંગે બંધારણીય બેન્ચ સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રથમ પ્રશ્નનો જવાબ હકારાત્મક હતો.

**૧૦૭.** આમ અમારો મત છે કે રાજ્ય આયોગના સભ્ય તરીકે કાયદાની વ્યક્તિ હોવી ફરજિયાત છે.જ્યારે આપણે એમ કહીએ છીએ, ત્યારે તેનો અર્થ એ નથી કે કાયદાના ક્ષેત્રની કોઈપણ વ્યક્તિને પકડી શકાય છે.તે એવી વ્યક્તિ હોવી જોઈએ, જે ન્યાયિક હોદ્દો ધરાવે છે અથવા ધરાવે છે અથવા કાયદાની પ્રેક્ટિસમાં નોંધપાત્ર અનુભવ ધરાવતી વ્યાવસાયિક લાયકાત ધરાવતી વ્યક્તિ હોવી જોઈએ, જેની પાસે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ અથવા જિલ્લા ન્યાયાધીશ તરીકે નિમણૂક કરવા માટે જરૂરી લાયકાત હોવી જોઈએ.

**૧૦૮.બ્રહ્મ દત્ત વિરુદ્ધ ભારત સંઘમાં**[62]એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે જો સલાહકાર અને નિયમનકારી કાર્યો તેમજ ન્યાયિક કાર્યો કરવાના હોય, તો તેના માટે બે અલગ–અલગ સંસ્થાઓની રચના કરવી યોગ્ય હોઈ શકે છે.જો કે, તે એક પાસું છે, જે વિધાનસભાના વિવેકમાં છે અને જો વિધાનસભા એવું માને તો તે માર્ગ ચોક્કસપણે ભવિષ્ય માટે ખુલ્લો છે.જો કે, હાલમાં એક જ આયોગ છે, જે

61(સુપ્રા)
62(ઉપરોક્ત)

અન્ય બાબતોની સાથે ન્યાયિક કાર્યો કરે છે અને આમ, જોગવાઈને ટકાવી રાખવા માટે સભ્ય તરીકે કાયદાના વ્યક્તિની હાજરી જરૂરી છે, અન્યથા, તે સત્તાઓના વિભાજન અને ન્યાયિક સમીક્ષાના સિદ્ધાંતોની અવગણના કરશે, જેને બંધારણના મૂળભૂત માળખાનો એક ભાગ માનવામાં આવે છે.

**૧૦૯.** અમે વિદ્વાન એટર્ની જનરલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી અરજીને સ્વીકારવાની સ્થિતિમાં પણ નથી કારણકે અપીલ ટ્રિબ્યુનલમાં એક ન્યાયાધીશની હાજરી છે જે રાજ્ય આયોગના સભ્ય તરીકે કાયદાના માણસની જરૂરિયાતને દૂર કરશે.મૂળ કાર્યવાહીને માત્ર અપીલનો અધિકાર આપીને તેની ખામીને દૂર કરી શકાતી નથી.

**૧૧૦.** આમ, અમારો અસ્પષ્ટ મત છે કે તમામ ન્યાયિક કાર્યો માટે, બેન્ચમાં ઓછામાં ઓછો એક સભ્ય હોવો જરૂરી છે, જે ન્યાયિક હોદ્દો ધરાવે છે અથવા ધરાવે છે અથવા કાયદાની પ્રેક્ટિસમાં નોંધપાત્ર અનુભવ ધરાવતી વ્યાવસાયિક લાયકાત ધરાવતી વ્યક્તિ છે અને જેની પાસે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ અથવા જિલ્લા ન્યાયાધીશ તરીકે નિમણૂક કરવા માટે જરૂરી લાયકાતો છે.

**૧૧૧.**ટી. સી. (સી) નં.૧૩૯/૨૦૧૫ અને ૧૩૮/૨૦૧૫ માં મૂકવામાં આવેલ પડકાર તમિલનાડુ રાજ્ય આયોગમાં કરવામાં આવેલી નિમણૂકો અને આયોગ દ્વારા સુઓ મોટો સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવાનો છે.મૂળભૂત દલીલ બંને

સભ્યોના નાણાકીય પક્ષપાતની છે કારણ કે તેઓ તેમના અગાઉના અવતારોમાં કામ કરતા હતા.શ્રી જી. રાજગોપાલના નામની ભલામણ ત્યારે કરવામાં આવી હતી જ્યારે તેઓ હજુ પણ TANGEDCO ના નિર્દેશક તરીકે કામ કરી રહ્યા હતા અને તેમના નામની ભલામણ થયા પછી તેમણે સ્વૈચ્છિક નિવૃત્તિ લેવાનું પસંદ કર્યું હતું.શ્રી અક્ષયકુમાર ૩૧.૫.૧૪ ના રોજ TANTRANSCO ના મેનેજિંગ ડિરેક્ટરના પદ પરથી નિવૃત્ત થયા હતા અને ૬.૬.૧૪ ના રોજ આયોગના અધ્યક્ષ તરીકે નિયુક્ત થયા હતા.ટેરિફ વધારાને ૨:૧ ની બહુમતી દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતીઃ આ બે સભ્યો બહુમતી દૃષ્ટિકોણનો ભાગ છે.

**૧૧૨. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, રાજેશ અવસ્થી**[63]**અને મોર મોડર્ન કો–ઓપરેટિવ ટ્રાન્સપોર્ટ સોસાયટી લિમિટેડના**[64] ચુકાદા પર નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી હતી.જો કે, અમે શોધી કાઢ્યું છે કે તે ચુકાદાઓ વર્તમાન કેસમાં લાગુ થશે નહીં.નાણાકીય હિતની પ્રકૃતિની તપાસ સંકુચિત અર્થમાં તેમજ વ્યાપક અર્થમાં કરવામાં આવી હતી અને વ્યાપક અર્થમાં, તેમાં નાણાકીય ઉપક્રમના સંબંધમાં વ્યક્તિના પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષ હિતનો સમાવેશ થતો હોવાનું માનવામાં આવતું હતું.આ સ્થિતિ ત્યારે ઊભી થઈ જ્યારે સંબંધિત વ્યક્તિ એક સાથે બંને હોદ્દાઓ સંભાળી રહી હતી, જે વર્તમાન કિસ્સામાં નથી.(ઉપરના પેરા ૫૨માં નોંધ્યું છે તેમ) તમિલનાડુ રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ દ્વારા પણ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે કે નિમણૂકના આદેશો પર સુપ્રીમ કોર્ટ સુધી જ હુમલો

63(ઉપરોક્ત)
64(ઉપરોક્ત)

કરવામાં આવ્યો છે.તે ઉમેરવામાં આવી શકે છે કે પસંદગી સમિતિની અધ્યક્ષતા હાઈકોર્ટના નિવૃત્ત ન્યાયાધીશ દ્વારા કરવામાં આવી હતી.

**૧૧૩.**આમ, અમને નિમણૂક અથવા સુઓ મોટો ટેરિફ પુનરાવર્તન પર આક્ષેપ કરતી અરજીમાં કોઈ યોગ્યતા જણાતી નથી.

**<u>તારણઃ</u>**

**૧૧૪.** ઉપરના અમારા અવલોકનોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે નીચે પ્રમાણે તારણ કાઢીએ છીએઃ

૧.ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૮૪ (૨) એ ઉપરોક્ત અધિનિયમના રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ તરીકે હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશની નિમણૂક કરવા માટે માત્ર એક સક્ષમ જોગવાઈ છે અને આવું કરવું ફરજિયાત નથી.

૨.તે ફરજિયાત છે કે આયોગના સભ્ય તરીકે કાયદાની વ્યક્તિ હોવી જોઈએ, જેમાં એવી વ્યક્તિની જરૂર છે, જે ન્યાયિક હોદ્દો ધરાવે છે અથવા ધરાવે છે અથવા કાયદાની પ્રેક્ટિસમાં નોંધપાત્ર અનુભવ ધરાવતી વ્યાવસાયિક લાયકાત ધરાવતી વ્યક્તિ છે, જેની પાસે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ન્યાયાધીશ અથવા જિલ્લા ન્યાયાધીશ તરીકે નિમણૂક કરવા માટે જરૂરી લાયકાત છે.

૩.રાજ્ય આયોગના કોઈપણ  નીર્ણાયાત્મક કાર્યમાં, ઉપરોક્ત કાનૂની નિપુણતા ધરાવતા સભ્ય માટે ખંડપીઠનું સભ્ય હોવું ફરજિયાત છે.

૪.તમિલનાડુ રાજ્ય આયોગના અધ્યક્ષ અને સભ્યની નિમણૂક નો પડકાર અને આયોગ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી સુઓ મોટો કાર્યવાહી પણ નકારી કાઢવામાં  આવે છે.

૫. અમારો ચુકાદો સંભવિત રીતે લાગુ થશે અને આયોગ દ્વારા સમયાંતરે પસાર કરવામાં આવેલા આદેશોને અસર કરશે નહીં.

૬.અમારા નિષ્કર્ષના પરિચ્છેદ ૨ માં ઉપરોક્ત જરૂરિયાત મુજબ આયોગના સભ્ય તરીકે કાયદાનો કોઈ સભ્ય ન હોય તો, દરેક રાજ્ય આયોગમાં ઊભી થતી આગામી ખાલી જગ્યા ઉપરના ખંડ (૨) ની શરતો અનુસાર કાયદાના સભ્ય દ્વારા ભરવામાં આવશે.

**૧૧૫.** ટ્રાન્સફર પિટિશન (C) નં.૯૭૪/૨૦૧૬ ને મંજૂરી આપવામાં  આવે છે અને ટ્રાન્સફર પિટિશનમાંથી ઉદ્ભવતા ટ્રાન્સફર કેસનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૧૧૬. અપીલ તેમજ ટ્રાન્સફર કરાયેલા અન્ય કેસોનો તે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે અને પક્ષોને તેમનો પોતાનો ખર્ચ ઉઠાવવો પડે છે.બાકી અરજીઓ, જો કોઈ હોય તો, તેનો પણ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

.....ન્યાયમૂર્તિ
(જે. ચેલમેશ્વર)

.....ન્યાયમૂર્તિ
(સંજય કિશન કૌલ)

નવી દિલ્હી.
એપ્રિલ ૧૨, ૨૦૧૮.

*This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.*

==========

**અસ્વીકરણ:**સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.